

Կորդորատիվ
Կառավարման
Կենտրոն

10 հարցուպատասխան ոչ ֆինանսական հաշվետվականության մասին

ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԱՍԻՆ

Համաշխարհային կտրվածքով ESG հասկացությունը գտնվում է իր զարգացման խաչմերուկում: Այն ունի ինչպես ընդգծված ջատագովներ, այնպես էլ ընդդիմադիրներ, ովքեր արտահայտվում են դրանից ընդհանրապես հրաժարվելու օգտին՝ ESG-ն որակելով որպես գործարար աշխարհի սխալ ուղղորդում:

Այնուամենայնիվ, ESG-ն չի անհետանում գործարար կյանքից, քանի որ ժամանակակից ընկերությունները մեկուսացած կղզյակներ չեն: Կորպորատիվ հաջողակ կյանքում աճում է շահակիցների, հատկապես՝ ներդրողների դերակատարումը: Նրանք դառնում են ավելի համառ ու պահանջատեր: Շահակիցները չեն ցանկանում, որ ընկերություններն արտադրեն միայն լավ արտադրանք կամ մատուցեն լավ ծառայություններ: Ընկերությունների առաքելությունը նրանք տեսնում են նաև հանրօգուտ նպատակների սահմանման, դրանց ազնիվ ու թափանցիկ իրագործման մեջ: Շահակիցներն ուզում են իրենց միջոցները ծախսել կամ ներդնել նման ընկերություններում: Սա չի կարող չանդրադառնալ բիզնեսի օրակարգի, կորպորատիվ վարքագծի կամավոր և պարտադիր կանոնների վրա:

Գործարար կյանքում ESG-ի հիմնավորման օգտին են գործում ոչ ֆինանսական հաշվետվականության զարգացման միտումները: Եթե ESG-ն ընկերության և բազմաթիվ դերակատարների՝ բաժնետերերից, համայնքներից մինչև կարգավորող մարմինների միջև ձևավորվող վստահելի հարաբերությունների մասին է, ապա ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը՝ դրանց ամրապնդման:

Ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը ESG կոչվող ճամփորդության ոչ թե վերջնակետն է, այլ դրա կարևոր բաղադրիչը՝ շահակիցների առաջ ընկերության խոստովանությունն իր տնտեսական, սոցիալական, բնապահպանական և կառավարման հաջողությունների, ձեռքբերումների, խնդիրների և անելիքների մասին:

Այդ ճամփորդությունն ու դրա վերաբերյալ հաշվետվականությունը չեն կարող բոլոր ընկերությունների համար լինել նույնը: Դրանք պայմանավորվում են ընկերության զարգացման փուլով և հասունությամբ, ընկերության մեծությամբ ու երկրի տնտեսական կյանքում ունեցած դերակատարմամբ, կորպորատիվ նպատակներով, մրցակցային միջավայրով, շահակիցների մոտեցումներով և այլ գործոններով: Սակայն, բոլոր ընկերությունների համար գոյություն ունի մեկ ընդհանուր գործոն, այն է՝ սկսելու ժամանակը հիմա է:

Ձեռնարկի նպատակն է բարձրացնել ոչ ֆինանսական հաշվետվականության վերաբերյալ հայաստանյան ընկերությունների իրազեկվածությունը և աջակցել նրանց սեփական ESG ճամփորդության մեկնարկը տալու հարցում:

Ձեռնարկը կարող է օգտակար լինել նաև պետական քաղաքականություն մշակողների, գործարար ասցիացիաների, միջազգային կառույցների, կրթական և ակադեմիական հաստատությունների ներկայացուցիչների համար:

Ձեռնարկում կարելի է գտնել հետևյալ հարցերի պատասխանը.

- 1. Որո՞նք են ESG-ի, կայուն զարգացման, կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության հիմնական տարրերությունները.....6**
- 2. Որո՞նք են կորպորատիվ հաշվետվականության հայեցակարգային հիմքերը....11**
- 3. Ինչո՞ւ է կարևոր ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը12**
- 4. Որո՞նք են ոչ ֆինանսական հաշվետվականության շարժիչ ուժերը.....18**
- 5. Կա՞ն արդյոք փաստարկներ ընդդեմ ոչ ֆինանսական հաշվետվականության . 27**
- 6. Որո՞նք են ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման հիմնական ծևաչափերը և հրապարակման կապուղիները29**
- 7. Ինչո՞ւ են անհրաժեշտ ոչ ֆինանսական հաշվետվականության չափորոշիչները և շրջանակները33**
- 8. Ինչի՞ց սկսել և ինչպե՞ս մշակել ոչ ֆինանսական հաշվետվությունը34**
- 9. Ինչպիսի՞ն է ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկան Հայաստանում և որո՞նք են հիմնական զարգացումները 61**
- 10. Ի՞նչ ներդրում կարող է ունենալ Բիզնեսի բարեվարքության ակումբը ոչ ֆինանսական հաշվետվականության զարգացման հարցում64**

ON THE “10 QUESTIONS AND ANSWERS ABOUT NON-FINANCIAL REPORTING” HANDBOOK

Globally, the ESG concept stands at a crossroads in its development. It has committed advocates as well as opponents who are in favor of abandoning it altogether, branding ESG as a misguidance of the business world.

However, ESG is not disappearing from business life, as modern companies are not isolated islands. In a successful corporate life, the role of stakeholders, especially investors, is increasing. They become more stubborn and demanding. Stakeholders do not want companies to produce only good products or provide good services. They also see the mission of companies in the definition of public-oriented goals, and their honest and transparent implementation. Stakeholders want to spend or invest their funds in such companies. This cannot help but reflect on the business agenda, and voluntary and mandatory rules of corporate conduct.

Development trends in non-financial reporting are working in favor of ESG justification in business life. If ESG is about building trust-based relationships between a company and multiple actors, from shareholders and communities to regulators, non-financial reporting is about strengthening them.

Non-financial reporting is not the endpoint of the ESG journey, but an important part of it – a company’s confession to stakeholders of its economic, social, environmental, and governance successes, achievements, failures, and work to be done.

That journey and reporting on it may not be the same for all companies. They depend on the stage of development and maturity of the company, the size of the company and its role in the economic life of the country, corporate goals, approaches of stakeholders, and other factors. However, there is one common factor for all companies: now is the time to start.

The Handbook aims to raise awareness of non-financial reporting among Armenian companies and support them in starting their own ESG journey.

The Handbook can also be helpful for policymakers, representatives of business associations, international organizations, and educational and academic institutions.

Answers to the following questions can be found in the Handbook:

- 1. What are the main differences between ESG, sustainable development, and corporate social responsibility?**
- 2. What concepts corporate reporting is based on?**
- 3. Why is non-financial reporting important?**
- 4. What are the driving forces of non-financial reporting?**
- 5. Do arguments against non-financial reporting exist?**

- 6. In what format to disclose non-financial information and what are the main channels of disclosure?**
- 7. Why are non-financial reporting standards and frameworks necessary?**
- 8. Where to start and how to develop a non-financial report?**
- 9. How is the non-financial reporting practice in Armenia and what are the main developments?**
- 10. What contribution can the Business Integrity Club make to the development of non-financial reporting in Armenia?**

1. Որո՞նք են ESG-ի, կայուն զարգացման, կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության հիմնական տարրերությունները

Ինչու՞ կրկին, քանի որ վերջին տարիներին ESG եզրույթը հայտնվել է տարբեր շահակիցների՝ մասնավոր հատվածի, կարգավորող մարմինների, ներդրողների, ֆինանսական կազմակերպությունների և ընդհանուր առմամբ լայն հասարակության հետաքրքրությունների և ուշադրության կենտրոնում: Պատահական չեն թեմային նվիրված հետազոտական բազմաբովանդակ ուսուլուները, չափորոշիչները, սկզբունքներն ու իրավական ակտերը, ձեռնարկներն ու ուղեցույցները, կոթական և ուսումնական միջոցառումներն ու նախաձեռնությունները:

ESG

ESG հապավումն առաջին անգամ օգտագործվել է 2005թ.-ին ՄԱԿ-ի Համաշխարհային պայմանագրի «[Who Cares Wins: Connecting Financial Markets to a Changing World](#)» գելույցում: Համաձայն վերջինիս՝ ESG-ն միավորում է ընկերությունների կողմից արժեքի ձևավորման, ռազմավարական զարգացման, կատարողականի գնահատման հարցերում էական նշանակություն ունեցող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության (Environment), սոցիալական պատասխանատվության (Social) և պատշաճ կառավարման (Governance) գործոնները:

ESG-ի առաջին բաղադրիչը՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը, վերաբերում է այնպիսի գործոնների, ինչպիսիք են օրինակ՝ կլիմայի փոփոխությունը, ածխաթթու գազի արտանետումները, անտառահատումները, թափոնների կառավարումը, բնական ռեսուրսների օգտագործումը և այլն: Ակնկալվում է, որ ընկերությունները միջոցներ կձեռնարկեն ածխածնի իրենց հետքը նվազեցնելու և շրջակա միջավայրի վրա իրենց ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու համար: Սա կարող է ներառել վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներում ներդրումները կամ թափոնների կրճատմանն ուղղված կանաչ նախաձեռնությունները:

Երկրորդ գործոնը սոցիալականն է, որը ներառում է մարդու իրավունքների, աշխատանքային պրակտիկայի, բազմազանության և ներառականության քաղաքականության, համայնքի կյանքում ներգրավվածության հետ կապված հարցեր: Ակնկալվում է, որ ընկերություններն արդարացնեն կվերաբերվեն իրենց աշխատակիցներին և կապահովեն անվտանգ աշխատանքային միջավայր, ակտիվութեան կներգրավեն տեղական համայնքի կյանքում և կաշխատեն մատակարարման շղթայում գործարար հարաբերությունների բարելավման ուղղությամբ:

Երրորդ գործոնը կորպորատիվ կառավարումն է, որը կենտրոնանում է ընկերության կառավարման և վերահսկման կառուցակարգերի, այդ թվում՝ խորհրդի բազմազանության ու անկախության, գործադիր թիմի վարձատրության, բաժնետերերի

իրավունքների, ֆինանսական և ոչ ֆինանսական հաշվետվականության ու թափանցիկության վրա: Անկալվում է, որ գործարար հարաբերություններում ընկերությունները կլինեն բարեվարդ և կապահպանեն իրենց իրավական ու էթիկական համապատասխանությունը:

ESG-ն օգտագործվում է ընկերությունների դիմակայունությունը, ինչպես նաև կայուն զարգացման նպատակների (ԿԶՆ-ներ) նվաճման հարցում մասնավոր հատվածի ավանդը գնահատելու համար:

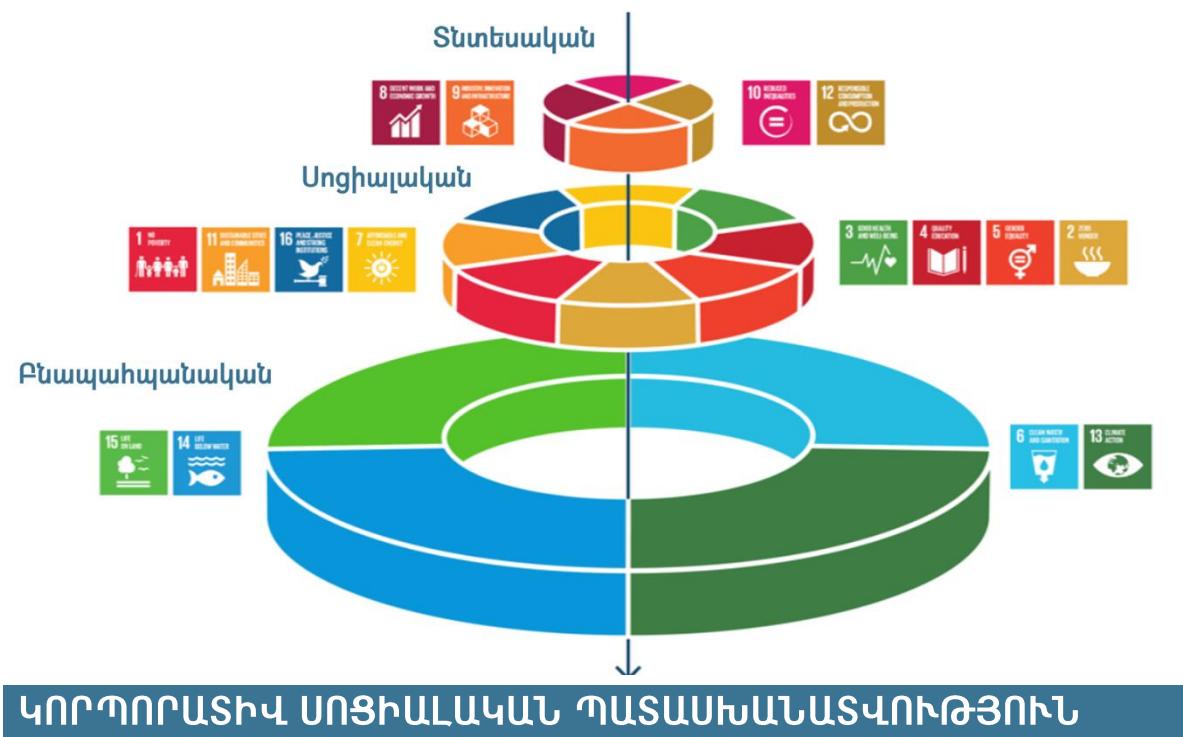
ESG-ն սերտորեն կապված է «կայուն զարգացում», «կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվություն» հասկացությունների հետ: Կարելի է ասել, որ դրանք «քույր» հասկացություններ են, և պատահական չեն, որ հաճախ օգտագործվում են որպես հոմանիշներ: Այս երեք հասկացություններին միավորում է հանրային կյանքում բիզնեսի ակտիվ դերի շեշտադրումը, որը հիմնվում է այն համոզման վրա, որ, գործելով ոչ միայն սեփական, այլև հասարակության, մոլորակի շահերից ելնելով և ականջալուր լինելով շահակիցների սպասումներին, ընկերությունները կարող են ձեռք բերել ֆինանսական ու գործառնական առավելություններ, ամրապնդել իրենց կորպորատիվ հեղինակությունը և ճանապարհ հարթել երկարաժամկետ հաջողության համար: Նմանությունների հետ մեկտեղ առկա են նաև նրբերանգային տարբերություններ:

ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ/ԿԵՆՍԱԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կայուն զարգացման հայեցակարգը հիմնվում է ուսուրսների օգտագործման և տնտեսական զարգացման մոտեցման վրա, համաձայն որի՝ ներկա սերնդի կարիքները պետք է բավարարվեն՝ չխաթարելով ապագա սերունդների՝ իրենց կարիքները բավարարելու կարողությունը: Կայուն զարգացման հայեցակարգը հիմնված է 17 նպատակների վրա, որոնք պայմանականորեն բաժանվում են երեք հիմնական բաղադրիչների՝ տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական (գծապատկեր 1):

Գործնականում այս հայեցակարգն ընկերություններին հնարավորություն է տալիս բացահայտել շրջակա միջավայրի, հասարակության և տնտեսության վրա էական ազդեցություն ունեցող ոլորտները և դրանցից ընտրել ներկա ու ապագա սերունդների բարեկեցությունը խթանողները:

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 1. Կայուն զարգացման հիմնական բաղադրիչները¹

Կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվությունը (ԿՍՊ) բիզնեսի կամավոր հանձնառությունն է բարձրացնել հանրային կյանքի որակը: Առաջնորդվելով այս հանձնառությամբ և նպատակ ունենալով մեծացնել հասարակության վրա իրենց գործունեության դրական ազդեցությունն ու նվազեցնել բացասականը՝ ընկերությունները սոցիալական և բնապահպանական հիմնախնդիրներն ինտեգրում են իրենց կորպորատիվ ռազմավարությանը: ԿՍՊ-ի միջոցով դրսնորելով էթիկական կամ պատասխանատու վարվելակերպ՝ ընկերությունները փորձում են մոտենալ իրենց շահակիցներին և ըմբռնել վերջիններիս կարիքներն ու սպասումները²:

ԿՍՊ հայեցակարգի շրջանակներում բիզնեսը դիտարկվում է ոչ միայն որպես շահույթ գեներացնող տնտեսական միավոր, այլև ճանաչվում է դրա սոցիալական ակտիվ դերը, հետևաբար նաև՝ հանրային և մասնավոր շահերը հավասարակշունչություն ու համաձայնեցնելու կարողությունը: ԿՍՊ-ն արտացոլում է նաև ընկերությունների՝ օրենքով նախատեսվածից ավելի մեծ պարտավորություններ ստանձնելու հանձնառությունը: ԿՍՊ-ն կարելի է որակել որպես կայուն զարգացման նպատակներին հասնելու գործընթացում բիզնեսի կամավոր ներդրում³:

¹ The Global Goals. [Resources](#)

² Earthscan Publications. Corporate Social Responsibility and International Development: Is Business the Solution? - M. Hopkins, 2011

³ IIED. [Small and Medium – Sized Enterprises \(SMEs\) and Corporate Social Responsibility: A Discussion Paper](#) - T. Fox, June 2005

ESG-Ն ԸՆԴՀԱՄ ԿՍՊ-Ի

ԿՍՊ-Ն ընկերությունների հնքնակարգավորման կառուցակարգ է, որի արդյունքն ավելի շատ որակական է և դժվար չափելի:

ESG-ի շարժիչն արտաքին ուժերն են, հատկապես՝ ներդրողները: Այն ապահովում է չափելի նպատակներ: Հետևաբար, արդյունքը ոչ միայն որակական է, այլև քանակական:

ԿՍՊ-Ն որդեգրելիս ընկերությունները հաշվի են առնում սեփական կորպորատիվ մշակույթը, իրենց ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա և տեղական համայնքի հետ հարաբերությունները:

ESG-ն գործարար ռազմավարությանն ընդգրկելու համար ընկերությունն իրականացնում է ESG գործոնների էականության գնահատում, բարտեզագրում շահակիցներին, մշակում չափելի ճանապարհային քարտեզ և կատարողականի առանցքային ցուցանիշներ ու գեկուցում իր առաջընթացի մասին:

ԿՍՊ-Ն և ESG-Ն ընկերությունների կողմից կարող են օգտագործվել միաժամանակ: Սակայն, ESG-Ն ԿՍՊ-Ի համեմատ մեկ քայլ առաջ է: Այն օգնում է ընկերություններին, օգտագործելով բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման չափորոշիչները, սահմանել չափելի կորպորատիվ նպատակներ, բացահայտել կենսակայունության ոիսկերն ու հնարավորությունները և գնահատել սեփական առաջընթացը: Շահակիցների, հատկապես՝ ներդրողների համար ինքնին գրավիչ չեն տպավորիչ հնչող թիրախները: Նրանք պարզապես ուզում են հասկանալ ընկերությունը, դրա ESG կատարողականը և ներդրումը ԿՀՆ-ների նվաճման գործում: ESG-ի կարևոր բաղադրիչը թափանցիկությունն է՝ շահակիցների հետ ազնիվ հաղորդակցվելու կարողությունը, որն աստիճանաբար կամավոր պրակտիկայից վերաճում է պարտադիրի՝ բարձրացնելով ընկերությունների պատասխանատվությունը:

Որպես Եզրահանգում՝

ԿՄԴ-Ն ՕԳՆՈՒՄ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ	ESG-Ն ՕԳՆՈՒՄ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ
<ul style="list-style-type: none">ծևավորել կորպորատիվ պատասխանատու հեղինակությունբարձրացնել ընկերության և ապրանքանիշի նկատմամբ վստահությունընվաճել հաճախորդների հավատարմությունը և գոհունակությունըներգրավել և պահպանել լավագույն աշխատակիցներին	<ul style="list-style-type: none">ստանձնել կորպորատիվ կառավարման պատշաճ հանձնառությունապահովել գործունեության էթիկական և իրավական համապատասխանությունըարձագանքել բնապահպանական և սոցիալական էական ոիսկերինիրատեսական պատկերացում ունենալ ընկերության ոիսկերի և հնարավորությունների վերաբերյալբարձրացնել ներդրումային գրավչությունն ու մրցունակությունըծևավորել վստահելի հարաբերություններ շահակիցների հետ

ESG-Ն ԸՆԴԴԵՍ ԿՉՆ-ՆԵՐԻ

ESG-ի արմատները գտնվում են ԿՉՆ-ներում: Երկուսն էլ կարևորում են կայունությունը և երկարաժամկետ արժեքի ստեղծումը: Եթե ԿՉՆ-ներն ապահովում են կենսակայունության գլոբալ շրջանակը, ESG-ն հնարավորություն է տալիս կոնկրետ չափորոշիչներով գնահատել ընկերությունների գործունեությունը:

ESG-ն հիմնականում վերաբերում է բիզնես գործառնություններին, ռազմավարություններին և ներդրումներին: ԿՉՆ-ներն ուղղված են համաշխարհային մարտահրավերներին՝ աղքատության և անհավասարության հաղթահարմանը, կլիմայի փոփոխության և շրջակա միջավայրի դեգրադացման դիմակայմանը, խաղաղության և արդարության ապահովմանը:

ԿՉՆ-ներն ազդում և ամրապնդում են ESG-ի բաղադրիչները: Իրենց ESG ռազմավարությունները ծևավորելիս կամ կատարելագործելիս ընկերությունները կարող են հիմնվել ԿՉՆ-ների վրա՝ միաժամանակ նպաստելով դրանց իրականացմանը:

2. Որո՞նք են կորպորատիվ հաշվետվականության հայեցակարգային հիմքերը

Կորպորատիվ կառավարման պատշաճ համակարգի կարևոր բաղադրիչը կորպորատիվ հաշվետվականությունն է, որի միջոցով ապահովում է ընկերության, ներառյալ՝ նրա ֆինանսական վիճակի, կատարողականի, կենսակայունության, սեփականության և կառավարման բոլոր էական հարցերի վերաբերյալ արդիական և հավաստի տեղեկատվության բացահայտումը:

Ժամանակակից կորպորատիվ հաշվետվականությունն էվոլյուցիոն զարգացման արդյունք է: Ավանդաբար կորպորատիվ հաշվետվականության տակ ընկալվել է ֆինանսականը: Ներկայումս կորպորատիվ կառավարման ընդգծված միտումներից է ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկայից ինտեգրված կամ ֆինանսական և ոչ ֆինանսական հաշվետվականության անցումը: Կորպորատիվ հաշվետվականության նշանակած հիմնական տարրերը փոխկապակցված են և նպատակ ունեն ընկերության, դրա ֆինանսական ու գործառնական կատարողականի և հասարակության ու շրջակա միջավայրի վրա ընկերության ազդեցության մասին բացահայտել ամբողջական և համապարփակ տեղեկատվություն:

Կորպորատիվ հաշվետվականությունը բիզնեսի առանցքային նպատակի՝ արժեքի ձևավորման մասին հաղորդակցման միջոց է: Կախված արժեքի ձևավորման և բաշխման մեջ ներգրավված կողմերից՝ գոյությունի ունի կորպորատիվ հաշվետվականության պրակտիկայի վրա ազդող երկու հիմնական հայեցակարգ՝ բաժնետիրական կապիտալիզմը և շահակիցների կապիտալիզմը:

ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄ

Բաժնետիրական կապիտալիզմն այլ կերպ անվանում են բաժնետիրական արժեքի ձևավորման հայեցակարգ, ըստ որի՝ ընկերությունը պետք է բավարարի իր սեփականատերերի շահերը, ապահովի վերջիններիս բարեկեցությունն ու հարստության աճը: Այս հայեցակարգի շրջանակում ընկերությունն առավել հաճախ ընկալվում է որպես ներդրումային նախագիծ, իսկ բիզնեսի կատարողականը չափվում է դրա շահութաբերությամբ: Հետևաբար, ընկերության հիմնական նպատակը նույնացվում է շահույթի ստացման և ֆինանսական արժեքի աճի հետ⁴: Թե ինչպես է դա հաջողվում ընկերությանը, պատկերացում են տալիս ընկերության ֆինանսական հաշվետվությունները:

Ֆինանսական հաշվետվություններում ներկայացված տեղեկատվությունն արտացոլում է ընկերության անցյալ և ներկա ֆինանսական վիճակը՝ պատկերացում չտալով ընկերության զարգացման հեռանկարների, կառավարման համակարգի,

⁴AG Decision Maker. Understanding profitability - D. Hofstrand, A. M. Johanns, August 2019

բնապահանական, սոցիալական ազդեցության մասին: Ֆինանսների վրա կենտրոնացումն ընկերությունների դերի նեղ ըմբռնման արդյունք է:

ՇԱՀԱԿԻՑՆԵՐԻ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄ

Շահակիցների կապիտալիզմի կամ շահակիցների համար արժեք ստեղծելու հայեցակարգի շրջանակում ընկերությունը դիտվում է որպես հասարակության անդամ, իսկ դրա կատարողականը որոշվում է գործունեության տնտեսական, սոցիալական և բնապահանական կողմերի հավասարակշռմամբ: Հետևաբար, նշված հայեցակարգի շրջանակներում ընկերությունը բացառապես չի դիտարկվում որպես սեփականատիրոջ գործիք: Շահույթի վրա կարճաժամկետ կենտրոնացումը վտանգավոր է բոլորի համար: Անհրաժեշտ է հավասարակշռություն հաստատել ֆինանսական և ոչ ֆինանսական գործարար նպատակների միջև, այդ թվում՝ կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ կտրվածքով:

Շահակիցների կապիտալիզմի շրջանակներում կորպորատիվ նպատակի շեշտադրումները փոխվում են. սեփականատերերի եկամուտներն առավելագույնի հասցնելուց անցում է կատարվում շահակիցների համար արժեք ձևավորելուն՝ վերջիններիս շահերը պաշտպանելու, սպասումներն ընկալելու և դրանք կորպորատիվ որոշումների ու առաջնահերթությունների սահմանման գործընթացում ներառելու միջոցով: Ավելին, շահակիցների հետ հարաբերությունների որակը և երկարաժամկետ արժեք ստեղծելու ընկերության կարողությունը դառնում են նույն մետաղադրամի երկու կողմերը:

Ոչ ֆինանսական հաշվետվությունը վերածվում է շահակիցների հետ հաղորդակցման կարևոր միջոցի և գալիս է լրացնելու ֆինանսական հաշվետվություններին:

3. Ինչո՞ւ է կարևոր ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը

Ոչ ֆինանսական գործուների թափանցիկ կառավարումն ընկերություններին ընձեռում է նշանակալի գործարար հնարավորություններ, որոնց թվում են՝

Ներդրումային գրավչության բարելավումը

Պատասխանատու ներդրողները գիտակցում են, որ միայն ֆինանսական տվյալները բավարար չեն ընկերության ռիսկի ամբողջ նկարագիրը հասկանալու, արժեք ձևավորելու կորպորատիվ ներուժը, սեփական ներդրումների եկամտաբերությունը և շրջակա միջավայրի ու հասարակության վրա դրանց ազդեցությունը գնահատելու համար:

ESG-ի ինտեգրումն ընկերության ռազմավարությանն ու ընթացիկ գործունեությանը ներդրողների կողմից գնահատվում է որպես երկարաժամկետ արժեք ձևավորելու ընկերության կարողություն: Հետևաբար, այն, թե ինչպես է ընկերությունը կառավարում իր ոչ ֆինանսական ռիսկերն ու հնարավորությունները, դառնում է նրա ներդրումային

արժեքի բաղադրիչ: Վերջինս գնահատելու, տարբեր ընկերությունների առաջարկների հետ համեմատելու և արդյունքում որոշում կայացնելու համար ներդրողներին անհրաժեշտ է տեղեկատվություն, որի հնարավոր աղբյուրը ոչ ֆինանսական հաշվետվություններն են:

Կարելի է ասել, որ ֆինանսական հաշվետվության հետ մեկտեղ ոչ ֆինանսականը ներդրողների համար արժեքավոր տեղեկատվություն է ընկերությունները պատշաճ ուսումնասիրելու և իրենց ներդրումների եկամտաբերությունը, անվտանգությունն ու երկարաժամկետ կայունությունը գնահատելու համար: Ոչ ֆինանսական և ֆինանսական բացահայտումների համադրումը հնարավորություն է տալիս կայացնել ներդրումային որոշումներ, որոնք ապահովում են ներդրումների առավելագույն հատուց և շրջակա միջավայրի ու հասարակության հետ ներդաշնակ գոյակցություն:

Հետազոտությունները վկայում են նաև, որ ESG բարձր կատարողական ունեցող ընկերությունները հնարավորություն են ստանում կապիտալ ներգրավել ավելի նվազ ծախսերով⁵:

Այսպիսով՝ ներդրումների ներգրավման մրցավագքում ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունն ընկերություններին դարձնում է հասկանալի ու գրավիչ՝ միաժամանակ ապահովելով ավելի էժան ֆինանսական միջոցների հասանելիություն:

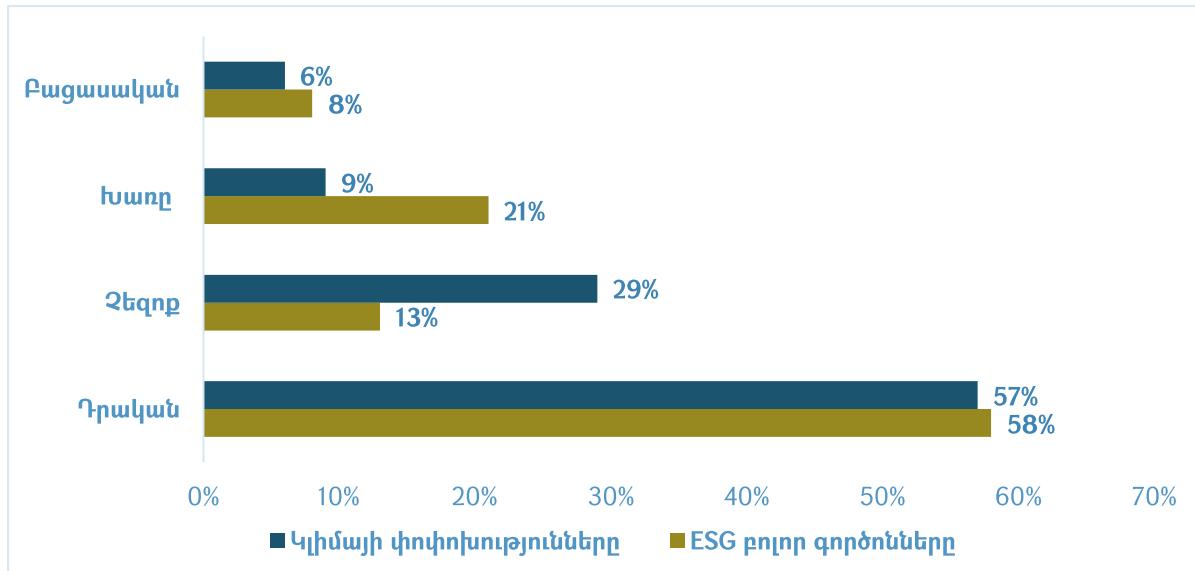
Կորպորատիվ կապարողականի բարելավումը

Թեև կենսակայունության կամ ESG գործոնները կոչվում են «ոչ ֆինանսական», դրանք հեշտությամբ կարող են վերածվել ֆինանսականի կամ ունենալ ֆինանսական հետևանքներ: Նյու Յորքի համալսարանի Կենսակայուն բիզնեսի Մթերն կենտրոնի և ՌոբՖելլեր Ասեթ Մենեջմենթի կողմից 2021թ.-ի փետրվարին համատեղ իրականացված մետահետազոտությունն ապացուցում է մոտեցման իրավաչափությունը (գծապատկեր 2)⁶: Ըստ հետազոտության՝ ընկերությունների ֆինանսական ցուցանիշների և ESG-ի միջև կապը 58%-ի դեպքում բնութագրվում է դրական հարաբերակցությամբ և միայն 8%-ի դեպքում՝ բացասական:

⁵ IFC. Beyond the Balance Sheet - IFC Toolkit for Disclosure and Transparency - January 2018

⁶ Московская Фондовая Биржа. Как соответствовать лучшим практикам устойчивого развития: Руководство для эмитента - 2022

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 2. Ֆինանսական ցուցանիշների և ESG-ի կապը

Ոչ ֆինանսական ռիսկերին ու հնարավորություններին համարժեք անդրադարձ կատարելը բխում է ընկերության շահերից: Դրանք, ինչպես ցանկացած այլ կորպորատիվ ռիսկ, կարող են էական նշանակություն ունենալ ընկերության համար, իսկ որոշ դեպքերում վտանգել ու վնասել դրա գործունեությանը: Վնասները վերականգնելու ծախսերը կարող են ավելի բարձր լինել, քան կանխարգելիչ միջոցառումները և ոչ ֆինանսական ռիսկերի կառավարումը:

ESG էական գործուների ներառումը կորպորատիվ ռազմավարության մեջ արժեք է ապահովում բաժնետերերի ու բոլոր շահակիցների համար և երկարաժամկետ հատվածում բարելավում կորպորատիվ կատարողականը: Նշվածը դիտարկելի է արժեքի խթանման մոդելի միջոցով, որն ընկերությունների համար լավագույն բացահայտում է կենսակայունության առավելությունները (գծապատկեր 3):

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 3. Արժեքի խթանման մոդել⁷

Անհական կապահուակ եկամտագետություն	Աճ	<p>Նոր շուկաներ և տարածաշրջաններ</p> <p>Նոր հաճախորդներ և շուկայի մասնաբաժնի ընդլայնում</p> <p>Նորարարական արտադրանք և ծառայություններ</p> <p>Երկարաժամկետ ուազմավարություն</p>	<p>Կենսակայուն և նորարարական արտադրանքից և ծառայություններից եկամուտների աճ</p>
	Արտադրողականություն	<p>Գործառնական արդյունավետություն</p> <p>Մարդկային կապիտալի կառավարում</p> <p>Հեղինակության գնային ուժ</p>	<p>Ծախսերի տնտեսում - կենսակայունության նախաձեռնություններում ներդրումներ</p>
	Ռիսկերի կառավարում	<p>Գործառնական և կարգավորման ռիսկեր</p> <p>Հեղինակության ռիսկ</p> <p>Մատակարարման շղթայի ռիսկեր</p>	<p>Եկամտաբերության և հեղինակության վրա էական ռիսկերի ազդեցության չափելի կրճատում</p>

Արժեքի խթանման մոդելը նկարագրում, իսկ անհրաժեշտության դեպքում թույլ է տալիս չափել կենսակայունության վրա հիմնված աճի, արտադրողականության և ռիսկերի կառավարման հնարավորությունները և դրանց միջոցով ստացվող ֆինանսական արդյունքը:

⁷ PRI, UN Global Compact. The value driver model: a tool for communicating the business value of sustainability - 2013

ԱՃՆ ապահովող առանցքային բաղադրիչներն են՝

- կենսակայուն ապրանքների և ծառայությունների նկատմամբ պահանջարկի աճի միջոցով շուկայում ընկերության մասնաբաժնի ընդլայնումը,
- կենսակայունության հարցերում առաջնորդող դիրքեր գրավելու և ապրանքանիշի հեղինակության հաշվին վաճառքների ծավալների աճը և աշխարհագրապես ընդլայնվելը,
- սոցիալական ու բնապահպանական առումներով անվնաս նորարարական արտադրանքի և ծառայությունների մշակումը,
- երկարաժամկետ ռազմավարության որդեգրումը:

Արտադրողականության առնչությամբ ձեռքբերումների թվում են.

- Ի հաշիվ բնական ռեսուրսների արդյունավետ և խնայողաբար օգտագործման, թափոնների կրճատման և/կամ նվազ ծախսումներով և բարենպաստ ազդեցությամբ այլընտրանքային հումքի և նյութերի օգտագործման՝ բարձրացնում է գործառնական արդյունավետությունը:
- Բազմազանությունն ու ներառականությունը որպես կորպորատիվ սկզբունքներ որդեգրելն ընդլայնում է աշխատակիցների ընտրանքը, նպաստում տաղանդների ներգրավմանն ու պահպանմանը: Կորպորատիվ որոշումների կայացման գործնթացում աշխատակիցների ներգրավվածությունը խթանում է նրանց մասնագիտական աճն ու կարիերայի առաջընթացը՝ ամրապնդելով ընկերության նկատմամբ հավատարմությունը⁸: Միաժամանակ, ESG պատշաճ հանձնառությունն աշխատակիցների մոտ ձևավորում է հասարակության և շրջակա միջավայրի վրա սեփական ազդեցության կարևորության ըմբռնում: Սա լրացուցիչ խթան է արտադրողականության աճի և աշխատանքից բավարարվածության համար⁹:
- Սպառողների կողմից կենսակայուն արտադրանքի արժևորումը խթանում է շահութաբերության աճը: Ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը նպաստում է բիզնես-սպառող հարաբերությունների (B2C) ամրապնդմանը: Հետազոտությունները վկայում են, որ սպառողների 79%-ը փոխում է գնումներ կատարելու իր նախասիրությունները՝ ի նպաստ կենսակայուն ապրանքների կամ ծառայությունների: Ընկերություններն իրենց հերթին պնդում են, որ իրենց կայուն ապրանքանիշերը զարգանում են ավելի արագ, քան ավանդականները:

⁸ INFOGRID. [ESG in the Workplace: Benefits and Strategies](#) - June 2022

⁹ McKinsey Quarterly. [Five Ways that ESG Creates Value](#) - W. Henisz, T. Koller, R. Nuttall, November 2019

Ռիսկերի կառավարում

Ոչ ֆինանսական, մասնավորապես՝ շրջակա միջավայրին, մարդու իրավունքներին, առողջության, անվտանգության և աշխատանքային պայմաններին, իրավական ու էթիկական համապատասխանությանը և մատակարարման շղթային վերաբերող ռիսկերի բացահայտումը համապարփակ պատկերացում է տալիս ընկերությանը ներհատուկ ռիսկերի վերաբերյալ իսկ դրանց կառավարումն ամրապնդում է ընկերության կենսունակությունն ու դիմակայունությունը¹⁰: Մոդելի շրջանակներում դիտարկվում են ռիսկի հետևյալ գործոնները.

- **գործոնական և իրավական ռիսկերը.** Կենսակայունության կամ ESG թափանցիկության աճող ախորժակը բավարարելու համար արագորեն զարգանում և ընդլայնվում են ոչ ֆինանսական հաշվետվականության ինչպես նորմատիվ պահանջները, այնպես էլ կամավոր նախաձեռնությունները: ESG գործոնները բացահայտելու, չափելու և կառավարելու, հաշվետվականության պարտադիր պահանջներին և կամավոր նախաձեռնություններին արագ արձագանքելու կարողություններ ունեցող ընկերությունները կառավարում են նաև իրենց համապատասխանության ռիսկը: Սա հնարավորություն է տալիս խուսափել կենսակայունության առումով խնդրահարուց ռեսուրսների օգտագործումից, գործունեության հանրային թույլտվության կորստի և հեղինակության ռիսկից, կարգավիրման տուգանային պատժամիջոցներից, դատական վեճերից, ինչպես նաև բարենպատ հարաբերություններ հաստատել շահակիցների, այդ թվում՝ կարգավորող մարմինների հետ¹¹: Շահակիցների շահերն ու սպասումները խորությամբ ընկալող ընկերությունները լայն հասարակության (հատկապես՝ ընկերությունների աճի համար հիմնարար նշանակություն ունեցող թիրախային խմբերի) համար դառնում են կանխատեսելի, ինչն ամրապնդում է ընկերության և նրա ապրանքանիշի նկատմամբ վստահությունը, հավասարակշռում հարաբերությունները շահակիցների հետ¹²: Դրանցից եկող ազդակների վերլուծությունն ընկերության համար նոր գաղափարների, այդ թվում՝ նոր ապրանքների կամ ծառայությունների, նոր շուկաների մասին տեղեկատվության աղբյուր է: Շահակիցների հետ խորքային հարաբերությունների հաստատումը նաև խնդիրների վաղ ահազանգման հնարավորություն է:
- **Մատակարարման շղթայի ռիսկերը.** ոչ ֆինանսական հաշվետվականության նշանակությունն ավելի ակնառու է բիզնես-բիզնես հարաբերություններում (B2B): Ընկերությունները, ձգտելով կրճատել իրենց բացասական հետքը, լուծումներ են

¹⁰ WatchWire. [The Benefits of Integrated ESG Reporting](#) - December 2022

¹¹ McKinsey Quarterly. [Five Ways that ESG Creates Value](#) - W. Henisz, T. Koller, R. Nuttall, November 2019

¹² International Institute for Sustainable Development. Corporate Social Responsibility: An Implementation Guide for Business - 2007

փնտրում իրենց մատակարարման շղթայում: Սա դրդում է ոչ ֆինանսական ռիսկերի և հնարավորությունների կառավարման տեսանկյունից պատշաճ ուսումնասիրության ենթարկել նույն մատակարարման շղթայում գործող գործընկերներին: Առաջադրված պահանջներին (օրինակ՝ ջերմոցային գազերի արտանետումների թիրախների առկայությունը, վերականգնվող էներգիայից օգտվելու կարողությունները, հարկադիր և մանկական աշխատանքի օգտագործումը, անարդար առևտիր պրակտիկան, կոռուպցիոն միջադեպերը, ներքին հսկողության միջոցները և այլն)¹³ լավագույնս բավարարողները պահպանում են գործընկերոջ կարգավիճակը: Այսինքն, մատակարարման շղթայի ռիսկերը կառավարելով, ընկերություններն ինքնին վերածվում են ESG-ի կամ կենսակայունության ջատագովների:

- **Հեղինակության ռիսկը.** ESG կատարողականի թափանցիկության շնորհիվ ընկերությունը ստանում է հանրային թույլտվություն, ինչը բարձրացնում է ընկերության գործունեության օրինականությունը և նպաստում կորպորատիվ հեղինակության ամրապնդմանն ու բարի համբավի ձևավորմանը¹⁴: Դրա շնորհիվ ընկերությունը կարող է խուսափել լրատվամիջոցների բացասական լրացրանումից, հանրային բոյկոտումներից կամ ոչ էթիկական վարքագծի դրսևորումների վնասից: Բացահայտելով ճգրիտ տեղեկատվություն իրենց ESG կատարողականի մասին՝ ընկերությունները հնարավորություն են ստանում հակահարձակ լինել իրենց հասցեին հնչեցված քննադատությանը:

4. Որո՞նք են ոչ ֆինանսական հաշվետվականության շարժիչ ուժերը

Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկան առաջ մղող ուժերը բազմություն են կազմում: Դրանց թվում են ներդրողները, ֆինանսական շուկայի մասնակիցները, պետական մարմինները, գործարար ասոցիացիաները և հասարակական այլ կառույցներ, զանգվածային լրատվամիջոցները, ակադեմիական, վերլուծական և կրթական կենտրոնները, մատակարարման շղթայում գտնվող գործընկերները և այլ շահակիցներ: Այս բազմության մեջ իրենց ուրույն տեղն ունեն ներդրողները, որոնք ոչ միայն ոչ ֆինանսական հաշվետվականության ջատագովներն են, այև տոն են հաղորդում մնացած շարժիչ ուժերին:

¹³ Assent. [Where to focus your ESG program](#) - Canada, 2023

¹⁴ Deloitte. [ESG Reporting Guide](#) - B. Bozsik, dr. F. Mihály, dr. R. Szalay, 2021

ՆԵՐԴՐՈՂՆԵՐ

Ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը ներդրողների կողմից դիտարկվում է որպես ներդրումային առաջարկի բաղադրիչ, որը հնարավորություն է տալիս բացահայտել ներդրումային ներուժ ունեցող կայուն ու մրցունակ ընկերություններին և խուսափել ներդրումային ձախողումներից:

Համաձայն [BlackRock](#)-ի հաճախորդների շրջանում 2020թ.-ին անցկացված գլոբալ հարցման արդյունքների՝ հարցվածների կեսը պատասխանատու ներդրումներ կատարելու իր ընտրությունը բացատրել է «Սա ճիշտ մոտեցում է» արտահայտությամբ: Միաժամանակ, համաշխարհային կտրվածքով ներդրումային շարժադիրների թվում են ոհսկով ճշգրտված պատշաճ կատարողականի ապահովումը (46%) և ներդրումային ոհսկերի նվազեցումը (41%):¹⁵

Հաճախ ներդրողները դիտվում են որպես համասեռ համայնք, սակայն գոյություն ունի ներդրողների 2 խոչը խումբ, որոնք ESG գործոնների կարևորությունը մեկնաբանում են տարբեր տեսանկյուններից¹⁶: Դրանք են անհատ և խնստիտուցիոնալ ներդրողները:

Անհատ ներդրողներ

Անհատ ներդրողները սեփական միջոցները ներդնելիս առաջնորդվում են անձնական նկատառումներով, օրինակ՝ թոշակի անցնելուց հետո սեփական բարեկեցության ապահովում կամ սեփական խնայողությունների կառավարմամբ հարստության կուտակում¹⁷: Անհատ ներդրողները հիշեցնում են հաճախորդների, քանի որ ներդրումներ կատարելիս առաջնորդվում են անձնական համոզմունքներով և արժեքներով¹⁸:

Ինչպես վկայում են Մթենֆորդի համալսարանի հարցման արդյունքները¹⁹, համասեռ չեն նաև այդ համոզմունքները: Դրանք տարբերվում են՝ ներդրողի անհատական բնութագրերով, մասնավորապես՝ տարիքով և խնայողություններով պայմանավորված: Հարցման արդյունքում բացահայտվել է հետևյալը.

- Տարիքի աճին զուգընթաց՝ էապես նվազում է ESG խնդիրներով ներդրողի մտահոգվածությունը և ESG նախաձեռնությունները կյանքի կոչելու պատրաստակամությունը:
- Երիտասարդների դեպքում խնայողությունների աճը զուգակցվում է ներդրումային հատուցի մի մասից հրաժարվելու պատրաստակամությամբ,

¹⁵ Московская Фондовая Биржа. Как соответствовать лучшим практикам устойчивого развития: Руководство для эмитента - 2022

¹⁶ EY Americas. [The Investor Perspective on ESG Reporting](#) - March 2022

¹⁷ Indeed. [Institutional vs. Retail Investors: Differences and FAQs](#) - February 2023

¹⁸ Natixis Investment Managers. [Looking for the Best of Both Worlds](#) - 2019

¹⁹ Rock Center for Corporate Governance at Stanford University, the Hoover Working Group on Corporate Governance at Stanford University, Stanford Graduate School of Business. [2022 Survey of Investors, Retirement Savings, and ESG](#) - 2022

մինչդեռ մեծահասակներն ընդդիմանում են իրաժարվել իրենց միջոցներից հանուն ESG նախաձեռնությունների՝ անկախ խնայողությունների չափից:

Այսպիսով՝ երիտասարդ և ֆինանսապես ապահոված ներդրողները կարևոր դերակատարում ունեն ընկերություններում ESG օրակարգն առաջ մղելու և դրա կատարողականի վերաբերյալ հաշվետվականությունը խթանելու հարցում:

Ինստիտուցիոնալ ներդրողներ

Ինստիտուցիոնալ ներդրողները հավաքագրում և կառավարում են այլ անձանց միջոցները: Ինստիտուցիոնալ ներդրող կարող են դիտվել ներդրումային ընկերությունները, ապահովագրական ընկերությունները, կենսաթոշակային ֆոնդերը, ներդրումային ֆոնդերը և այլն:

Ըստ Էության՝ ինստիտուցիոնալ ներդրողներն ավելի ազդեցիկ են ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկայի զարգացման հարցում, քան անհատները, ինչը պայմանավորված է՝

- ներդրվող միջոցների ծավալներով,
- փորձաքննության բարձր մակարդակով,
- հարմարվողականության բարձր մակարդակով՝ շնորհիվ տնտեսական հզորության: Օրինակ՝ կորոնավիրուսային համավարակը բացահայտեց, որ ինստիտուցիոնալ ներդրողները պահպանում են կենսակայուն ներդրումների վերաբերյալ իրենց հանձնառությունը, մինչդեռ անհատ ներդրողները դրանց վերաբերվում են որպես «ավելորդության»,
- շահառուների նկատմամբ ֆիդուցիար կամ նրանց լավագույն շահերից գործելու պարտավորությունների ստանձնմամբ: Սա ինստիտուցիոնալ ներդրողներից պահանջում է ներդրումային որոշումներ կայացնելիս ֆինանսական գործոնների հետ մեկտեղ հաշվի առնել ոչ ֆինանսականները²⁰:

Հարկ է նշել, որ որպես ինստիտուցիոնալ ներդրողներ՝ ակտիվների կառավարիչները գտնվում են ներդրումային շղթայի գագաթում և զգալիորեն ազդում են ընկերությունների ESG օրակարգի և ոչ ֆինանսական բացահայտումների պրակտիկայի վրա: Այսպես, համաշխարհային կտրվածքով ավելի քան 7 տրիլիոն ԱՄՆ դոլար կառավարող BlackRock-ը նպատակ է դրել մինչև 2030թ.-ը կառավարել 1 տրիլիոն ԱՄՆ դոլարի հասնող կայուն ներդրումներ²¹: Ի աջակցություն կենսակայունության և կլիմայական ինտեգրված պորտֆելի ձևավորման այս հանձնառության՝ Blackrock-ը կայունության հիմնահարցը դրել է իր ներդրումային քաղաքականության առանցքում²²:

²⁰ PRI Association. [Fiduciary Duty](#)

²¹ Pensions and Investments. [Demand for ESG Means More Decisions for Investors](#) - January 2020

²² BlackRock. [Sustainability as BlackRock's New Standard for Investing](#) - January 2020

Եթե ընկերությունը բավարար առաջընթաց չի գրանցում ոչ ֆինանսական բացահայտումների գծով, ակտիվների կառավարիչները պարտավորվում են նաև դեմքեարկել ղեկավարության և տնօրենների խորհրդի անդամների նշանակման կամ ընտրության ժամանակ:

Այսպիսով՝ ESG ներդրումների և հաշվետվականության լանդշաֆտը ձևավորվում է ներդրողների երկու խմբի՝ անհատ և ինստիտուցիոնալ ներդրողների ազդեցությամբ: Ավելի քան 4400 ներդրողների շրջանում անցկացված հարցման արդյունքներով ինստիտուցիոնալ ներդրողների 76%-ը և անհատ ներդրողների 69%-ը հետաքրքրված են ESG ներդրումներով²³:

ԲԱՆԿԵՐ

Ծնորհիվ ֆինանսական ռեսուրսները տեղաբաշխելու իրենց հսկայական ներուժի՝ բանկերը բացառիկ դեր ունեն ESG օրակարգի առաջխաղացման և դրա թափանցիկությունն ապահովելու հարցում²⁴, ինչը կարող են իրականացնել հետևյալ ռազմավարությունների միջոցով՝

- կայուն ֆինանսական գործիքների պրակտիկայի զարգացում, օրինակ՝ կանաչ կամ բնապահպանական առումով բարենպաստ ազդեցություն ունեցող նախագծերի և նախաձեռնությունների վարկավորում²⁵,
- կենսակայունության գործարար մոդելին հաճախորդների անցումը հեշտացնելու նպատակով խորհրդատվության տրամադրում²⁶,
- ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պատշաճ պրակտիկա ունեցող հաճախորդներին ծառայությունների մատուցում արտոնյալ պայմաններով, օրինակ՝ ցածր տոկոսադրույթով վարկերի տրամադրում²⁷,
- ESG կամ կենսակայունության միջազգային նախաձեռնություններին մասնակցություն, ինչը կարևոր է սեփական գործունեությունը կենսակայունության համաշխարհային ջանքերին համապատասխանեցնելու, փորձով փոխանակվելու, սեփական ու երկրի բանկային համակարգի մրցունակությունն ամրապնդելու և ESG հրատապ խնդիրների լուծման հարցում սեփական դերը գիտակցելու համար:

Այսպիսով՝ կայուն ֆինանսավորումը խթանելու, ESG ազդեցության կառավարման հարցում հաճախորդներին ուղենիշներ տրամադրելու, վերջիններիս ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկան խթանելու և ESG միջազգային

²³ YourStake. [Institutional vs Retail Investors: Who's driving ESG investment?](#) - March 2023

²⁴ KPMG. [ESG in Banking](#)

²⁵ TheSustainability.io. [ESG and Banks - A Crucial Component of an ESG Ecosystem](#) - M. Bhatia

²⁶ Acuity Knowledge Partners. [The Role of Banking in Transitioning to a Sustainable Economy](#) - A. Mehrotra, January 2022

²⁷ [Engaging Customers in ESG Strategy: Why Banks Need to Act Now](#) – D. Beer, February 2023

նախաձեռնություններին ակտիվորեն մասնակցելու արդյունքում բանկերը ևս վերածվում են ոչ ֆինանսական հաշվետվականության ջատագովի:

ՖՈՆԴԱՅԻՆ ԲՈՐՍԱՆԵՐ

Ֆոնդային բորսաները պատասխանատու ներդրումների խթանմանը և ESG հաշվետվականությանը միտված համաշխարհային շարժումն առաջնորդող ուժերից են²⁸:

Ֆոնդային բորսաները՝

- սահմանում են ցուցակման կանոններ, որոնք խթանում են կենսակայունության կորպորատիվ հանձնառության ստանդարտները և ոչ ֆինանսական բացահայտումների պրակտիկան, նպաստում դրանց ստանդարտացմանը,
- ուղղորդում են կապիտալի հոսքերը դեպի կենսակայուն ընկերություններ՝ աջակցելով վերջիններիս, հատկապես՝ կայուն ֆինանսական գործիքներ թողարկելիս,
- հանդիսանում են տեղեկատվության և կրթական հարթակ. կենսակայունության և ESG հարցերի վերաբերյալ տրամադրում են խորհրդատվություն, կազմակերպում վերապատրաստումներ, բարձրացնում ցուցակված ընկերությունների և հանրության իրազեկվածությունը²⁹: Հարկ է նշել ՄԱԿ-ի [«Կայուն ֆոնդային բորսաներ»](#) (Sustainable Stock Exchanges Initiative, SSE) նախաձեռնությունը, որը ֆոնդային բորսաների, ներդրողների, կարգավորողների, մասնավոր հատվածի և այլ շահակիցների համար ծառայում է որպես կրթական հարթակ և նպատակ հետապնդում խթանել ցուցակված ընկերությունների ESG կատարողականի բարելավումը: SSE-ի անդամ-բորսաների 59%-ը ցուցակված ընկերությունների համար սահմանել է նաև ոչ ֆինանսական հաշվետվականության ուղենիշներ³⁰:

²⁸ Center for Sustainable Enterprise. [The Role of Stock Exchanges in ESG Intervention, A Potential Path to Enhanced Corporate Sustainability Disclosure](#) - C. Edwards, July 2022

²⁹ GoldenBee. [ESG Involvement of Global Stock Exchanges](#) - April 2022

³⁰ Sustainable Stock Exchanges initiative. [ESG Disclosure](#)

Ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը խթանելու չափանիշով [NASDAQ](#)-ի կողմից ֆոնդային բորսաները դասակարգվում են հետևյալ կերպ³¹:

ԲԱՐՁՐ ՄԱԿԱՐԴԱԿ	ESG հաշվետվականությունը ցուցակման պարտադիր պահանջ է:
ՄԻՋԻՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿ	ESG հաշվետվականությունը խորհուրդ է տրվում և խթանվում:
ՑԱՇՐ ՄԱԿԱՐԴԱԿ	ESG հաշվետվականությունը պարտադիր չէ կամ ուղղակիորեն չի խթանվում:

ՎԱՐԿԱՆՇԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մի կողմից խոշորագույն վարկանշավորման գործակալությունները ([Fitch Ratings](#), [S&P Global Ratings](#), [Moody's Corporation](#)) ESG բաղադրիչով ընդլայնում են վարկունակության իրենց ավանդական գնահատումները, իսկ մյուս կողմից ձևավորվում են ESG մասնագիտացված վարկանշավորման գործակալություններ, որոնք գնահատում և քանակական տվյալների են վերածում ընկերությունների ESG կատարողականը: Դրանք չափում են ESG գործոնների նկատմամբ ընկերությունների խոցելիությունը և պարզությունը ու հնարավորությունները կառավարելու կորպորատիվ կարողությունները³²:

ESG վարկանշավորման զարգացումները ևս պայմանավորվում են ներդրողների և կարգավորման ճնշումներով: Խթանելով կորպորատիվ թափանցիկությունը՝ այն հնարավորությունը է տալիս՝

- գնահատել ընկերությունների դիրքերը և ներուժը, նույնականացնել բացթողումները և պատշաճ արձագանքել դրանց,
- խթանել ներդրումային ներուժը,
- հրապարակայնորեն հավաստել և շահակիցներին հաղորդակից դարձնել ընկերությունների ESG ջանքերին, համեմատել դրանց կատարողականները, բացահայտել շուկայական սպասումները և այլն³³:

ESG վարկանշավորման գործակալություններն ընկերությունների ESG պրակտիկայի իրենց անկախ գնահատմամբ աջակցում են նաև կարգավորող մարմիններին, հատկապես՝ ESG բացահայտումների հավաստիության ստուգման հարցում: Բացի այդ,

³¹ Center for Sustainable Enterprise. [The Role of Stock Exchanges in ESG Intervention, A Potential Path to Enhanced Corporate Sustainability Disclosure](#) - C. Edwards, July 2022

³² Deloitte. [What is ESG rating?](#)

³³ KPMG. [Why is your ESG rating important?](#)

ESG վարկանիշներու արժեքավոր տեղեկատվություն են ինչպես կենսակայունության նպատակներով առաջնորդվող, այնպես էլ խնդրահարույց ընկերությունների մասին: Սա աջակցում է կարգավորող մարմիններին ներդրումների հոսքն ուղղել դեպի կենսակայուն բիզնես և բարելավել կամ զարգացնել ժամանակակից իրողություններին ու միտումներին արձագանքող նորմատիվ իրավական դաշտ:

Վարկանշավորման գործակալությունների մեթոդաբանությունները, հատկապես՝ կարգավորման նպատակներով օգտագործվողները, պետք է լինեն թափանցիկ և ունենան հանրային հասանելիություն:

ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԴԱՇՏ

Ոչ ֆինանսական բացահայտումների կարգավորման դաշտն ընդլայնվում է մեծ արագությամբ: Կարգավորող մարմինները ջանքեր են գործադրում ընկերությունների և դրանց մատակարարման շղթաների թափանցիկությունը բարձրացնելու, կենսակայունության վերաբերյալ ամբողջական, համադրելի, չափելի և ստուգելի տեղեկատվության նկատմամբ ներդրողների պահանջները բավարարելու համար:

Հաշվի առնելով, որ համաշխարհային պրակտիկայում ESG կամ կենսակայունության օրակարգի ձևավորման առաջամարտիկը Եվրոպական Միությունն (ԵՄ) է, Ձեռնարկում շեշտադրվել է հիմնախնդրի կարգավորման ոլորտում վերջինիս փորձը:

ԵՄ

Կենսակայունության սեփական հանձնառությունների կատարման շրջանակներում 2019թ.-ին ԵՄ-ն ընդունեց [Եվրոպական Կանաչ գործարքի](#) ռազմավարությունը, որը միտված է կյանքի կոչել [Փարիզի համաձայնագրով](#) սահմանված կլիմայական չեղորությունը: Գործարքը նպատակ ունի ԵՄ-ն փոխակերպել ժամանակակից և մրցունակ տնտեսությամբ բարեկեցիկ հասարակության:

Կանաչ գործարքի հիման վրա մշակվել և ընդունվել են հետևյալ կարգավորումները.

ԵՄ կարգաբերումը (EU Taxonomy)

(EU Taxonomy) ուժի մեջ է մտել 2020թ.-ի հունիսի 12-ին: Կարգաբերումը տնտեսական գործունեության կայունությունը գնահատելու ուղեցույց է և նպատակ է հետապնդում պաշտպանել ներդրողներին կանաչ լվացումից (գրինվոշինգից), ուղղորդել ընկերություններին դեպի կենսակայունություն և խթանել կայուն ներդրումները: Տնտեսական գործունեությունը կայուն է, եթե միտված է Կարգաբերման նպատակներից առնվազն մեկին, սակայն չի խոչընդոտում որևէ այլ նպատակի: Կարգաբերմամբ սահմանված կլիմայական նպատակներն են՝ կլիմայի փոփոխության հետևանքների մեղմումը, կլիմայի փոփոխությանն ադապտացումը, ջրային և ծովային ռեսուրսների կայուն օգտագործումը և պաշտպանությունը, անցումը շրջանաձև տնտեսության, շրջակա միջավայրի աղտոտման կանխումը և

Վերահսկումը, կենսաբազմազանության ու էկոհամակարգերի պաշտպանությունը և վերականգնումը:

Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության իրահանգը (Non-Financial Reporting Directive, NFRD) ուժի մեջ է մտել 2014թ.-ի դեկտեմբերի 5-ին: Հրահանգը ներդրվել է կենսակայունության ոլորտում եվրոպական ընկերությունների թափանցիկությունն ու հաշվետվականությունը խթանելու նպատակով: NFRD-ն տարածվում է հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող ընկերությունների՝ ցուցակված ընկերությունների, բանկերի և ապահովագրական ընկերությունների վրա, որոնք համապատասխանում են հետևյալ չափանիշներից առնվազն երկուսին, մասնավորապես՝ ունեն 500-ից ավելի աշխատակից, 17 միլիոն եվրոյից ավելի կապիտալ կամ 34 միլիոն եվրոն գերազանցող շրջանառություն: Հաշվետու ընկերությունները պարտավոր են բացահայտել իրենց գործարար մոդելը և շրջակա միջավայրի պաշտպանության, սոցիալական պատասխանատվության, աշխատակիցների հետ հարաբերությունների, մարդու իրավունքների պաշտպանության, կոռուպցիայի և կաշառակերության դեմ պայքարի, խորհրդի բազմազանության ոլորտներում իրենց քաղաքականությունները, դրանց արդյունքները, ոիսկերը, կատարողականի գնահատման ցուցանիշները և պատշաճ ուսումնասիրության գործընթացները³⁴:

Կայուն ֆինանսների բացահայտման կանոնակարգը (Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFDR) ուժի մեջ է մտել 2021թ.-ի մարտի 10-ին: Կանոնակարգը նպատակ ունի ֆինանսական հատվածում ձևավորել հավասար մրցակցային պայմաններ, պայքարել կանաչ լվացման դեմ և խթանել տեղեկացված ներդրումային որոշումների կայացումը: SFDR-ի պահանջները տարածվում են ԵՄ-ի 500-ից ավելի աշխատակից ունեցող ֆինանսական շուկայի մասնակիցների՝ բանկերի, ակտիվների կառավարիչների, կենսաթոշակային հիմնադրամների, ապահովագրական ընկերությունների և ներդրումների կամ ապահովագրության վերաբերյալ խորհրդատվություն մատուցող ընկերությունների վրա: Հաշվետու ընկերությունները պարտավոր են բացահայտել՝

1. կենսակայունության ոիսկերի նկատմամբ իրենց մոտեցումը (ընկերության մակարդակում բացահայտումներ).
2. ֆինանսական առանձին գործիքների կենսակայունության նկարագիրը (գործիքների մակարդակում բացահայտումներ).

³⁴ EY Law. [The Non-Financial Reporting Directive 2014/95/EU with Respect to Non-Financial Reporting and Diversity \(“NFRD”\)](#) - C. Boeykens, P. Suykens, F. Hellebuyck

3. շրջակա միջավայրի և հասարակության վրա հիմնական բացասական ազդեցությունները (ընկերության և գործիքների մակարդակում բացահայտումներ)՝³⁵:

Կորպորատիվ կենսակայունության հաշվետվականության հրահանգը

(Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) ուժի մեջ է մտել 2023թ.-ի հունվարի 5-ին: Հրահանգն ընդունվել է NFRD-ի, մասնավորապես՝ հաշվետու ընկերությունների թվին և բացահայտման բովանդակությանը վերաբերող պահանջներն ընդլայնելու նպատակով: CSRD-ն տարածվում է ԵՄ բոլոր խոշոր ընկերությունների, ներառյալ՝ ԵՄ-ի սահմաններից դուրս գտնվող մայր ընկերությունների՝ ԵՄ-ում գործող դուստր ձեռնարկությունների վրա, որոնք բավարարում են հետևյալ չափանիշներից առնվազն երկուսը, մասնավորապես՝ ունեն ավելի քան 250 աշխատակից, 40 միլիոն եվրոն գերազանցող շրջանառություն կամ ավելի քան 20 միլիոն եվրո կապիտալ:

CSRD-ն նպատակ ունի ստանդարտացնել ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը: Այդ նկատառումով ընկերություններից պահանջում է կենսակայունության վերաբերյալ տեղեկատվությունը բացահայտել ԵՄ Կարգաբերմանը և Կենսակայունության հաշվետվականության Եվրոպական չափորոշիչներին (European Sustainability Reporting Standards, ESRS) համապատասխան՝³⁶:

Կորպորատիվ կենսակայունության պատշաճ ուսումնասիրության հրահանգը

(Corporate Sustainability Due Diligence Directive, CSDDD) դեռևս 2022թ.-ի փետրվարի 23-ից գործում է օրենսդրական առաջարկի կարգավիճակում: Հրահանգի ընդունմամբ պատշաճ ուսումնասիրության իրականացումը վերածվելու է կորպորատիվ պարտականության: CSDDD-ն տարածվելու է ԵՄ ընկերությունների և ԵՄ ներքին շուկայում գործող երրորդ երկրների ընկերությունների վրա, որոնք՝

- ունեն 500 և ավելի աշխատակից ու նախորդ ֆինանսական տարում գրանցել են ավելի քան 150 միլիոն եվրո շրջանառություն,
- ունեն 250 և ավելի աշխատակից ու նախորդ ֆինանսական տարում գրանցել են ավելի քան 40 միլիոն եվրո շրջանառություն, որի առնվազն 50%-ը գոյացել է հասարակության և շրջակա միջավայրի վրա մեծ ազդեցություն ունեցող ոլորտներից:

Ընկերությունները պարտավոր են լինելու պատշաճ ուսումնասիրությունն ինտեգրել իրենց քաղաքականությունների մշակման և իրագործման գործընթացներին, բացահայտել շրջակա միջավայրի և մարդու իրավունքների

³⁵ Worldfavor. [What is SFDR, EU's sustainable finance disclosure regulation?](#) - December 2022

³⁶ Brightest. [The EU CSRD, What your business needs to know about the EU Corporate Sustainability Reporting Directive \(CSRD\)](#) - August 2023

Վրա իրենց, իրենց դուստր ձեռնարկությունների և մատակարարման շղթայի հիմնական բացասական ազդեցությունները, մշակել դրանց արձագանքման գործողությունների ծրագիր և ժամանակացուց, կենսակայունության հաշվետվություններում բացահայտել պատշաճ ուսումնասիրության ուղղությամբ գրանցած իրենց առաջընթացը: CSDDD-ն հատուկ դեր է վերապահում տնօրենների խորհրդին՝ վերջինիս հանձնարարելով պատշաճ ուսումնասիրության վերահսկումն ու դրա ինտեգրումը կորպորատիվ ռազմավարությանը³⁷:

Ակնարկ Միացյալ Նահանգների փորձից

Առժեթղթերի և բորսաների հանձնաժողովը (Securities and Exchange Commission, SEC) 2021թ.-ին ծնավորել է Կիխմայի և ESG աշխատանքային խումբ՝ դրան վերապահելով ցուցակված ընկերությունների կողմից կիխմայական ռիսկերի բացահայտման կանոնակարգերի հնարավոր խախտումները հայտնաբերելու իրավասություն³⁸:

2022թ.-ին SEC-ն իրապարակեց կիխմայի վերաբերյալ բացահայտումների ընդլայնմանը և ստանդարտացմանը միտված առաջարկ: Այն ընդունելու դեպքում իրապարակային ընկերությունները պարտավորվելու են թողարկման ազդագրերում և պարբերական հաշվետվություններում բացահայտել տեղեկատվություն ջերմոցային գազերի արտանետումների, բնապահպանական ռիսկերի և դրանք կառավարելու համար ձեռնարկվող քայլերի մասին: Արդյունքում իրապարակային ընկերությունների կողմից կիխմայի վերաբերյալ բացահայտումները դադարելու են լինել կամավոր, իրապարակվելու են միասնական ձևաչափով և ներառվելու են SEC-ի փաստաթղթերում³⁹:

5. Կա՞ն արդյոք փաստարկներ ընդդեմ ոչ ֆինանսական հաշվետվականության

Ինչպես ցանկացած երևոյթ, ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը դրական ընկալումների հետ մեկտեղ ունի նաև բացասականները, որոնք իրենց արտացոլումն են գտել հետևյալ հակափառարկներում:

- **Ոեսուրսների սղություն.** ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկայի ներդրումը պահանջում է ֆինանսական միջոցներ: Սա խոցելի է դարձնում ՓՄՁ-ներին, որոնց դեպքում ESG կամ կենսակայունության խնդիրների շեշտադրումը կարող է հանգեցնել զգալի ծախսերի կամ ավելի հրատապ մարտահրավերների

³⁷ PlanA. [A Comprehensive Guide to the Corporate Sustainability Due Diligence Directive \(CSDDD\)](#) - July 2023

³⁸ Avetta Marketing. [ESG Laws Across the World](#) - May 2023

³⁹ U.S. Securities and Exchange Commission. [Climate-Related Disclosures/ESG Investing](#) - September 2023

անտեսման⁴⁰: Ավելին՝ ներդրումային կապիտալի ուղղորդումը բացառապես ESG օրակարգ ունեցող ընկերություններ կարող է ծևավորել ոչ արդար մրցակցային միջավայր: ESG արակտիկա չունեցող ընկերություններին ներդրողների ճնշումներից պաշտպանելու համար ԱՄՆ նահանգների 1/3-ը՝ դիտարկել, իսկ 14-ն ընդունել են ESG-ի դեմ ուղղված օրենքներ⁴¹:

- **Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության միասնական չափորոշչի բացակայություն.** կախված ընկերությունների գործունեության վայրից, ոլորտից և հաշվետվականության հասունության մակարդակից՝ կիրառվում են հաշվետվականության տարբեր շրջանակներ: Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության միասնական շրջանակի կամ ծևաչափի բացակայությունը դժվարեցնում է ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման մեթոդաբանության ընտրությունը, բարդացնում տվյալների համադրումը, հատկապես՝ նոյն ոլորտում գործող ընկերությունների առաջընթացը գնահատելիս⁴²:
- **Կանաչ լվացում.** դրական վարկանիշ ծևավորելու նպատակով ընկերությունները կարող են չափազանցնել կամ խեղաթյուրել իրենց ESG կամ կենսակայունության ջանքերը⁴³: Սա կարող է խաթարել ներդրողների և հասարակության վստահությունը ոչ միայն ընկերության, այլև ոչ ֆինանսական հաշվետվականության նկատմամբ:
- **Կարճաժամկետ միտվածություն.** ձգտելով ոչ ֆինանսական հաշվետվականության առավելությունների արագ ապահովման՝ ընկերությունները երկարաժամկետ հանձնառության փոխարեն կարող են կենտրոնանալ ESG ցուցանիշների կարճաժամկետ բարելավումների վրա⁴⁴:
- **Ոչ ֆինանսական և ֆինանսական կատարողականների թույլ կապ.** ոչ ֆինանսական տվյալները հաճախ հավաքագրվում և պահպանվում են բյուջետավորման, պլանավորման և հաշվապահական հաշվառման տվյալներից առանձին: Արդյունքում բարդանում է կենսակայունությանը միտված ջանքերի և ֆինանսական արդյունքների միջև կապի բացահայտումը⁴⁵:
- **Սոցիալական ազդեցության չափման դժվարություններ.** ի տարբերություն շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության՝ սոցիալականի քանակական չափումները բարդ են և կարող են կրել սուբյեկտիվ բնույթ: Խնդրահարուց է նաև սոցիալական նախաձեռնությունների օգուտներն արժեքային արտահայտության

⁴⁰ Pros and Cons of Environmental Social and Governance (ESG) Criteria - August 2023

⁴¹ Forbes. Wave Of ‘Anti-ESG’ Investing Legislation, New Study Found - J. Michelson, August 2023

⁴² OWL ESG. ESG Data – Why is this so difficult? - May 2023

⁴³ Forbes Advisor. Greenwashing And ESG: What you need to know - K. Smith, B. Curry, August 2022

⁴⁴ Pros and Cons of Environmental Social and Governance (ESG) Criteria - August 2023

⁴⁵ OWL ESG. ESG Data – Why is this so difficult? - May 2023

Վերածելը: Սա կարող է խոչընդոտել շահակիցների հետ արդյունավետ հաղորդակցումը⁴⁶:

- **Վարկանշավորման խնդրահարույց կողմեր.** Վարկանշավորումները չունեն միասնական մեթոդաբանություն, ESG ռիսկերը կամ հնարավորությունները կանխատեսելու մեջ ներուժ⁴⁷, բովանդակում են գնահատման ենթակա բազմաթիվ ցուցանիշներ և պետք է մշտապես արդիականացվեն⁴⁸: Սա կարող է խոչընդոտել տեղեկացված և հավասարակշռված ներդրումային որոշումների կայացումը:
- **Տվյալների հուսալիության ցածր մակարդակ.** Ոչ ֆինանսական տվյալների արժանահավատության ստուգման և հավաստիացման պատշաճ կառուցակարգերի բացակայությունը կարող է կասկածի տակ դնել ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների հուսալիությունը⁴⁹:

6. Որո՞նք են ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման հիմնական ծևաչափերը և հրապարակման կապուղիները

Ոչ ֆինանսական հաշվետվությունը կորպորատիվ տեղեկատվության բացահայտման եղանակ է, որն ընկերությանը հնարավորություն է տալիս անդրադառնալ կենսակայունության առնչությամբ կորպորատիվ ձեռքբերումներին ու մտահոգություններին և կանոնավոր ու համակարգված հիմունքներով երկխոսության մեջ մտնել շահակիցների հետ: Սա բարձրացնում է ընկերությունների պատասխանատվությունը, քանի որ կենսակայունության կամ ESG հիմնախնդիրներին անդրադարձը պայմանավորվում է ոչ միայն ընկերության ներքին բարոյական ձգտումներով, այլև արտացոլում է ընկերության հանձնառությունը՝ կառավարելու իր գործունեության սոցիալական և բնապահպանական ազդեցությունը:

Ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման ծևաչափերն ու կապուղիները նոյնքան կարևոր են, որքան բացահայտվող տեղեկատվության բովանդակությունը, քանի որ դրանք ազդում են օգտատերերի կողմից կորպորատիվ տեղեկատվության ընկալման վրա:

Հետևաբար, հաշվետվության ծևաչափի ընտրությունը կարևոր որոշում է: Կարգավորումներն ընկերություններին չեն պարտադրում կամ առաջարկում ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման որևէ կոնկրետ ծևաչափ: Հաշվի առնելով կորպորատիվ հաշվետվականության արագ զարգացող լանդշաֆտը՝ հարցի կարգավորմանը տրվում է որոշակի ճկունություն:

⁴⁶ Adeo ESG. [Measuring Social Impact: Challenges and Best Practices](#) - D. Cook, September 2023

⁴⁷ ERM Sustainability Institute. [Rating the Raters Yet Again: Six Challenges for ESG Ratings](#) - A. Brackley, E. Brock, J. Nelson, October 2022

⁴⁸ The Art and Practice of Corporate Governance - D. Larker, B. Tayan, pp. 276-278

⁴⁹ [Key Challenges in ESG Reporting](#) - I. Dimitrieva, February 2023

Ըստ առկա փորձի՝ ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման հիմնական ձևաչափերն են տարեկան հաշվետվությունը, ներառյալ՝ ոչ ֆինանսական բացահայտումները, ինտեգրված հաշվետվությունը և կենսակայունության առանձին հաշվետվությունը:

Տարեկան հաշվետվությունը բաժնետերերին հասցեագրվող կորպորատիվ փաստաթուղթ է, որը ներկայացնում է ընկերության ֆինանսական վիճակն ու գործունեության նկարագիրը նախորդ ժամանակահատվածի համար: Որոշ ընկերություններ ESG հարցերը ներառում են տարեկան հաշվետվություններում՝ նպատակ ունենալով ընկերության մասին տեղեկատվության հետ միաժամանակ բացահայտել ESG խնդիրների վերաբերյալ իրենց դիրքորոշումն ու հնարավոր առաջընթացը: Բացի այդ, նման համակցումը ներկայացնում է ընկերության ավելի ընդգրկուն պատկերը, և եթե ֆինանսական հաշվետվություններն ընկերության ներկա և անցյալ ժամանակահատվածի նկարագիրն են, ապա ոչ ֆինանսական տեղեկատվությունը բացահայտում է ապագա շահույթի ձևավորման համար կառավարվող ռիսկերն ու հնարավորությունները: Այսինքն՝ ֆինանսական և ոչ ֆինանսական տեղեկատվության համակցումը թույլ է տալիս ավելի լավ գնահատել ընկերության ֆինանսական հեռանկարները և կառավարման որակը:

Միջազգային ֆինանսական կորպորացիան (IFC) առաջարկում է ֆինանսական և ոչ ֆինանսական տեղեկատվության համակցման հետևյալ մոտեցումը⁵⁰.

ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ	ԿՈՐՊՈՐԱՏԻՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ	ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔ ԵՎ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ
Գործարար մոդել և միջավայր Ռազմավարական նպատակներ Ռիսկերի վերլուծություն և կառավարում ESG ռիսկեր և հնարավորություններ Հիմնական կատարողականի ներկայացում Կատարողականի առանցքային ցուցանիշներ	Առաջնորդություն մշակույթ. հանձնառություն Տնօրենների խորհրդի կառուցվածք և գործունեություն Վերահսկման միջավայր Փոքր բաժնետերերի նկատմամբ վերաբերմունք Շահակիցների հետ հարաբերությունների կառավարում	Ֆինանսական կատարողականի գեկույց Ֆինանսական հաշվետվություններ Ֆինանսական կայունության մասին հայտարարություն

⁵⁰ IFC. Beyond the Balance Sheet - IFC Toolkit for Disclosure and Transparency, January 2018

Ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման հաջորդ ձևաչափն ինտեգրված հաշվետվությունն է, որը կենսակայունության մասին տեղեկատվությունը միավորում է ավանդական ֆինանսական տեղեկատվության հետ մեկ հաշվետվության մեջ: Սակայն, ինտեգրված հաշվետվությունը ֆինանսական և ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների պարզ հանրագումարը չէ: Ինտեգրված հաշվետվությունը ներկայացնում է կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածում ընկերության կողմից արժեքի ձևավորման համապարփակ պատկերը: [Ինտեգրված հաշվետվությունների միջազգային խորհրդուղը](#) (IIRC) ինտեգրված հաշվետվությունը սահմանում է որպես հաշվետվություն, որն էական տեղեկատվություն է բովանդակում կազմակերպության ռազմավարության, կառավարման, կատարողականի և հեռանկարների մասին այնպես, որ արտացոլի ընկերության գործունեության տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական կողմերը:

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 1. Ավանդական և ինտեգրված հաշվետվությունների համեմատականը⁵¹

Ավանդական հաշվետվություն	Չափանիշ	Ինտեգրված հաշվետվություն
Ֆունկցիոնալ մոտեցում	Մոտեցում	Գործընթացային մոտեցում
Միայն ֆինանսական կապիտալի կառավարում	Կառավարում	Ֆինանսական, արտադրական, մարդկային, մտավոր, բնական և սոցիալական կապիտալների կառավարում
Կողմնորոշում դեպի կատարողականի և ֆինանսական ռիսկերի նախորդ ժամանակահատվածի ցուցանիշներ	Կողմնորոշում	Կողմնորոշում դեպի ապագա՝ հաշվի առնելով ընկերության ռազմավարական նպատակները
Կարճաժամկետ հատված	Ժամանակային շրջանակներ	Կարճաժամկետ, միջնաժամկետ, երկարաժամկետ հատված

⁵¹ Эрнст энд Янг (СНГ). Интеграция финансовой и нефинансовой отчетности. Первый российский форум по устойчивой инвестиционной деятельности - Москва, 11–12 сентября 2012 года

<p>Թափանցիկության ոչ բարձր մակարդակ՝ պարտադիր բացահայտման ենթակա սահմանափակ ցուցանիշներ</p>	<p>Թափանցիկություն</p>	<p>Թափանցիկության բարձր մակարդակ՝ ի հաշիվ բացահայտվող մեծաթիվ ցուցանիշների և ընկերության գործունեության դրական ու բացասական կողմերի ներկայացման</p>
<p>Երկար և բարդ</p>	<p>Ծավալներ</p>	<p>Հակիրճ և ըստ էության</p>

Չնայած ինտեգրված հաշվետվության վերոնշյալ առավելություններին՝ այն զերծ չէ թերություններից: Դրանց որոնց թվում են.

- Ինտեգրված հաշվետվության օգտատերերի շրջանակը սահմանափակվում է ֆինանսներ տրամադրողներով, քանի որ դրանց միջոցով բացահայտվող տեղեկատվությունն ընկալելու համար պահանջվում է իրազեկվածության բարձր մակարդակ:
- Ինտեգրված հաշվետվության պրակտիկային անցումն ընկերություններից կապահանջի ժամանակ և ֆինանսական ուսուրսներ:

Հաշվետվության երրորդ ձևաչափը՝ կենսակայունության կամ ESG հաշվետվությունը, տեղեկատվություն է տրամադրում ընկերության գործունեության տնտեսական, բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման կողմերի մասին: Դրա նպատակն է լրաց սփյուռք այն հանգամանքի վրա, թե ինչպես է ընկերությունն իր ռազմավարական նպատակներն իրագործելիս կառավարում ESG ռիսկերը և բացահայտում բիզնեսի զարգացման հնարավորությունները կամ ապահովում իր ներդրումը ԿՀՆ-ների իրագործման հարցում: ESG կամ կենսակայունության հաշվետվությունը միջոց է ցույց տալու, որ ընկերության ESG նախաձեռնություններն իրական են, այլ ոչ թե կանաչ լվացում կամ դատարկ խոստումներ: Կարևոր է նկատել, որ միայն այն հաշվետվություններն են կոչվում կենսակայունության կամ ESG հաշվետվություններ, որոնք ներառում են վերոնշյալ երեք ոլորտներին վերաբերող ցուցանիշներ: Կորպորատիվ իրականության մեջ չեն բացառվում միաչափ կամ կենսակայունության առանձին կողմերին անդրադառնող հաշվետվությունները ևս:

Անկախ ընկերության կողմից կիրավող հաշվետվության ձևաչափից՝ ոչ ֆինանսական, ֆինանսական հաշվետվությունները և կորպորատիվ այլ տեղեկատվության բացահայտումները պետք է լինեն փոխկապակցված, ինչից հետևում է, որ ոչ ֆինանսական հաշվետվության շրջանակներում էական համարվող տեղեկատվությունը պետք է այդպիսին դիտարկվի և գնահատվի ֆինանսական հաշվետվությունների

պատրաստման և ներկայացման ժամանակ ևս: Ոչ ֆինանսական տեղեկատվության չափման և հաշվետվության նկատմամբ պետք է կիրառվի խստության նույն մակարդակը, ինչ որ ֆինանսական տեղեկատվության չափման և հաշվետվության դեպքում:

Ինչ վերաբերում է տեղեկատվության բացահայտման կապուղիներին, ապա շահակիցների տարբեր կարիքներն ու հետաքրքրությունները բավարարելու համար ընկերությունները կարող են օգտագործել հաղորդակցման տարբեր ուղիներ, օրինակ՝ կորպորատիվ կայքեզ, կանոնակարգային փաստաթղթեր, բրոյցուրներ, մամուլի ասուլիսներ և այլն: Ընկերության ողջ թիրախային լսարանն ընդգրկելու համար մեկից ավելի հաղորդակցման ուղիների օգտագործումը կարող է լինել արդյունավետ: Այս դեպքում կարևոր է, որ ընկերությունն ապահովի տարբեր կապուղիներով և եղանակներով բացահայտվող տեղեկատվության նույնականությունը, այժմեականությունն ու տնտեսապես արդյունավետ և հավասար հասանելիությունը բոլոր շահակիցների համար:

7. Ինչո՞ւ են անհրաժեշտ ոչ ֆինանսական հաշվետվականության չափորոշիչները և շրջանակները

Հաշվետվականությունը ESG կամ կենսակայունության շարժման «սիրտն» է, քանի որ ընկերությունները դրա միջոցով իրենց շահակիցներին տեղեկացնում են բնապահանական, սոցիալական և կառավարման հարցերում իրենց առաջընթացի մասին:

Եթե ընկերությունները չեն կարողանում հաղորդակցվել այդ առաջընթացի մասին, ESG-ի հետ կապված ցանկացած աշխատանք, անկախ նրանից, թե որքան ուժեր են ներդրված դրանում, չի կարող ստուգվել և վերածվել չափելի արդյունքի:

Շահակիցների հետ արդյունավետ հաղորդակցման անհրաժեշտ պայման է ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների մշակումը միջազգային ճանաչում ունեցող չափորոշիչներին համապատասխան, ինչը սահմանափակում է ընկերությունների կողմից կամայական մոտեցումների դրսնորումը, բարձրացնում բացահայտվող տեղեկատվության որակը՝ այն դարձնելով չափելի, համարելի ու հասկանալի:

Այս առումով ոչ ֆինանսական հաշվետվականության և թափանցիկության գլխավոր մարտահրավերը համաշխարհային կտրվածքով հաշվետվականության համընդհանուր չափորոշչի կամ շրջանակի բացակայությունն է: Շատ հաճախ սա դիտարկվում է որպես ESG շարժման հակաֆաստարկ: Հետևաբար, ոչ ֆինանսական համընդհանուր չափորոշչի մշակման աշխատանքները չեն դարձում և դարձել են ESG-ի ջատագով միջազգային կառույցների օրախնդիր:

Թիվ 1 հավելվածում ներկայացվում է ոչ ֆինանսական հաշվետվականության հիմնական չափորոշիչների լանդշաֆտը, որը մշակվել է IFC-ի կողմից 2022թ.-ին կազմակերպված «Integrated ESG driving sustainable investments» վերապատրաստման նյութերի հիման վրա:

8. Ինչի՞ց սկսել և ինչպե՞ս մշակել ոչ ֆինանսական հաշվետվությունը

ՓՈՒԼ 1. ESG ԿԱՄ ԿԵՆՍԱԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱՌԱՋԱՆ ՍՏԱՆԴԱՌՈՒՄ

ESG հանձնառությունը կորպորատիվ քաղաքականություն է, որի նպատակն է՝

- ESG խնդիրների վերաբերյալ ծևավորել միասնական կորպորատիվ մոտեցում, դրանք ինտեգրել ընկերության ռազմավարությանը և կառավարելի դարձնել ընկերության ESG էական ոիսկերն ու հնարավորությունները,
- շահակիցների շրջանում պատկերացումներ և սպասումներ ծևավորել ընկերության հանրային դերի վերաբերյալ և օգնել նրանց հասկանալ կորպորատիվ վարքագծի, որոշումների և գործողությունների տրամաբանությունը,
- ուղղորդել ընկերության ղեկավարությանն ու աշխատակիցներին ESG խնդիրների բացահայտման և դրանց լուծման հարցում:

Այն պետք է բխի ընկերության առաքելությունից, տեսլականից, կորպորատիվ արժեքներից և նպատակներից:

Կարելի է ասել, որ ESG հանձնառությունը պատշաճ կորպորատիվ կառավարման կարևոր բաղադրիչներից է և ESG ճամփորդության մեկնարկային կետը:

ESG հանձնառության ստանձնման պատասխանատուն ընկերության բարձրագույն ղեկավարությունն է, առկայության դեպքում՝ տնօրենների խորհուրդը⁵²: Հանձնառության ստանձնմամբ խորհուրդը սպասումներ է ծևավորում, որ ընկերության ռազմավարական ուղղորդման, կորպորատիվ կատարողականի գնահատման, կառավարման կառուցվածքի և պրակտիկայի վերանայման, տեղեկատվության բացահայտման և հաշվետվականության ապահովման, ներքին հսկողության և ոիսկերի կառավարման համակարգի ծևավորման իր առանցքային գործառույթներն իրականացնելիս հաշվի է առնելու ESG էական ոիսկերն ու հնարավորությունները:

Ստանձնված և հոչակված հանձնառությունը ենթակա է պարտադիր կատարման: Հաճախ ESG հանձնառությունը դիտարկվում է որպես PR ակցիա, հետևանք չառաջացնող խոստում: Որպեսզի այն շահակիցների կողմից դիտարկվի որպես ընկերության դիրքորոշում, հանձնառությունն իր տեղը պետք է գտնի ընկերության ռազմավարության մեջ և վերածվի չափելի գործողությունների: Հանձնառությանը չհետևելը և դրա վերաբերյալ խելամիտ պարզաբանումներ չբացահայտելը կարող են հանգեցնել խնդիրների, այդ թվում՝ հեղինակության ոիսկի: Հանձնառությունն

⁵² Boardsi. [The Board's Role in ESG: Building a Sustainable Future for Organizations](#) - September 2023

իրականացնելիս խորհուրդը պետք է բավականաչափ զգայուն լինի շահակիցների ազդակների նկատմամբ և գործադրի իր լավագույն ջանքերը դրանց ժամանակին ու պատշաճ արձագանք տալու համար:

ՓՈՒԼ 2. ESG-Ի ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ԶԵՎԱՎՈՐՈՒՄ

Որպես այդպիսին, ESG-ի կառավարման պատասխանատվության բաշխման հարցում միասնական մոտեցում առկա չէ: Դրա վրա կարող են ազդել ընկերության հասունության մակարդակը, դրան ներհատուկ ռիսկերը, կառավարման առկա կառուցվածքը, կորպորատիվ կարողություններն ու փորձառությունը, մրցակցային միջավայրն ու կարգավորման դաշտը և այլ գործոններ:

Տնօրենների խորհուրդ

Հաշվի առնելով այն, որ «տոնը գալիս է վերսից»՝ խորհուրդը պետք է սկսի իրենից և վերանայի իր կազմն ու կառուցվածքը և գործառույթների շրջանակը: Խորհուրդը պետք է ունենա ESG-ի կամ կենսակայունության վերաբերյալ փորձաքննության բավականաչափ բարձր մակարդակ, ինչը կարելի է ապահովել խորհրդի կազմը համապատասխան գիտելիքներով ու կարողություններով օժտված անդամով (անդամներով) համալրելու կամ խորհրդի գործող անդամներին վերապատրաստելու միջոցով:

Որպես մեկ ամբողջություն՝ խորհուրդը կարող է կա'մ ստանձնել ESG խնդիրների ընդհանուր կառավարման պարտականությունը, կա'մ այն պատվիրակել գոյություն ունեցող հանձնախմբերին, կա'մ ստեղծել նորը: Այսպես՝ Եվրոպական և ամերիկյան շուրջ 1000 ընկերություններում անցկացված հարցման արդյունքներով ընկերությունների 48%-ում ESG կառավարումը խորհրդի պարտականությունն է, 18%-ում ծնավորվել է ESG/կենսակայունության հանձնախումբ, իսկ 15%-ում այդ պարտականությունը պատվիրակվել է առաջադրման/կորպորատիվ կառավարման հանձնախմբին⁵³:

Ինչ վերաբերում է խորհրդի գործառույթներին, ապա դրանց շրջանակը կարող է ներառել՝

- ESG խնդիրների էականության և դրանցում առաջնահերթությունների սահմանման ապահովումն ու ռազմավարական նպատակների և ռազմավարության հաստատումը⁵⁴,

⁵³ Diligent Institute, Spencer Stuart. [Sustainability in the Spotlight: Has ESG Lost Momentum in the Boardroom? - June 2023](#)

⁵⁴ EY. [How Can Boards Strengthen Governance to Accelerate Their ESG Journeys? - J. Teigland, A. Hobbs, February 2022](#)

- ESG ռիսկերի կառավարման և ներքին հսկողության համապատասխան ու արդյունավետ կառուցվածքների ապահովումը,
- ESG նպատակների և թիրախների կատարողականի վերահսկումն ու պարբերական վերանայումների իրականացումը,
- ESG կատարողականի վերաբերյալ հաղորդակցության հիմքերի ապահովումը, մասնավորապես՝ ներքին և արտաքին հաղորդակցության հաճախականության ու ձևաչափի որոշումը, ընկերության առանձնահատկությունները հաշվի առնելով՝ ոչ ֆինանսական հաշվետվականության կիրառելի շրջանակների և մեթոդանության ընտրությունը, հաշվետվականության գործընթացի նկատմամբ վերահսկողությունը, անկախ երրորդ անձի կողմից հաշվետվության հավաստիացման անհրաժեշտության և բացահայտման կապուղիների որոշումը⁵⁵,
- ESG կորպորատիվ ջանքերի խթանումը գործադիր մարմնի վարձատրության և ESG կատարողականի միջև կապ սահմանելու միջոցով:

PwC-ի 2023թ.-ի տարեկան հարցման⁵⁶ արդյունքներով խորհուրդների 70%-ը բավականաչափ ժամանակ է հատկացնում ESG խնդիրներին: Հարցվածների 52%-ը հայտնել է, որ դրանք կանոնավոր հիմունքներով ներառվում են խորհրդի օրակարգում, իսկ 59%-ը նշել է, որ ESG խնդիրները ռիսկերի կառավարմանը նվիրված քննարկումների անբաժանելի մասն են կազմում:

Չնայած ESG գործոնների նկատմամբ ուշադրությանը՝ խորհուրդները ESG ռիսկերի, հնարավորությունների կամ ռազմավարության վերաբերյալ չունեն հստակ պատկերացում: ESG ռիսկերի վերաբերյալ գերազանց տեղեկացվածություն ունի հարցվածների 31%-ը, ESG հնարավորությունների վերաբերյալ՝ 27%-ը, իսկ ESG ռազմավարության՝ 42%-ը: Բազմազանության և ներառականության հարցերի վերաբերյալ համապարփակ ընկալում ունի հարցվածների 43%-ը, մինչեւ կլիմայական ռիսկերի և ռազմավարությունների՝ 20%-ը:

ESG թեմաներից խորհուրդներն առավելապես ուշադրություն են դարձնում տվյալների անվտանգությանը և տաղանդների կառավարմանը: Հարցվածների շուրջ 90%-ը հայտնել է վերջին 12 ամիսների ընթացքում այդ թեմաների վերաբերյալ անցկացված քննարկումների մասին: Հարցվածների միայն կեսն է նշել կլիմայի փոփոխության կամ ածխածնի արտանետումների, իսկ ավելի քան մեկ երրորդը՝ մարդու իրավունքների առնչությամբ քննարկումների մասին:

Հարցվածների շուրջ 80%-ը որպես քննարկումների առանցքային թեմա նշել է ոչ ֆինանսական ցուցանիշների կիրառումը ղեկավարության վարձատրության

⁵⁵ BDO. [Understanding the Board's ESG Mandate](#) - A. Rojik, November 2022

⁵⁶ PwC. [2023 Annual Corporate Directors Survey](#)

ծրագրերում: Մասնավորապես՝ հարցվածների 63%-ն անհրաժեշտ է համարել դրանցում ներառել հաճախորդների բավարարվածությունը, 53%-ը՝ աշխատակիցների ներգրավվածության և արտահոսքի մակարդակը, 44%-ը՝ բազմազանությունը և ներառականությունը, իսկ 31%-ը՝ բնապահպանական նպատակները:

Նախորդ տարվա համեմատ կրկնապատկվել է ESG բացահայտումները վերահսկելու պատրաստ հարցվածների թիվը՝ 25%-ից հասնելով 51-ի: Միաժամանակ, նվազել է ընկերության ռազմավարության և ESG խնդիրների կապն ընդգծած անձանց թիվը՝ 57%-ից հասնելով 54-ի: Այդ կապի առկայության մասին նշել է կին տնօրենների 67, մինչդեռ տղամարդկանց՝ 51%-ը:

Հարցվածների 42%-ը, մասնավորապես՝ կանաց 61, իսկ տղամարդկանց 35%-ը, կարծում է, որ ESG խնդիրներն ազդում են ընկերության ֆինանսական կատարողականի վրա:

Հարցվածների մեծամասնությունը դրական է գնահատել խորհրդի վրա բազմազանության ազդեցությունը: Հարցվածների 93%-ի համոզմամբ՝ այն խորհրդին ապահովում է թարմ գաղափարներով, իսկ 82%-ի կարծիքով՝ բարձրացնում կատարողականը: Միաժամանակ, հարցվածների ավելի քան կեսը բազմազանության ընդլայնումը համարել է քաղաքական կոռեկտության դրսևորում, իսկ մեկ երրորդը որպես դրա բացասական հետևանք առանձնացրել անհրաժեշտ որակավորում չունեցող անձանց ներգրավումը խորհուրդ: Բազմազանության հարցում ևս խորհրդի կին անդամներն առաջամարտիկներ են. խորհրդի բազմազանությունը կարևորել են հարցված կանաց 100, մինչդեռ տղամարդկանց 73%-ը:

Վերջին 12 ամիսների ընթացքում բաժնետերերի հետ ուղակիորեն հաղորդակցվել է հարցվածների 54%-ը՝ նախորդ տարվա 60%-ի փոխարեն: Նրանց 87%-ը նման շփումները գնահատել է արդյունավոր, ընդ որում, տղամարդկանց 32 և կանաց 15%-ն ընդգծել են դրանց խորացման անհրաժեշտությունը: Բաժնետերերի ներգրավվածության նվազման միտումն առավել ակնհայտ է խոշոր ընկերություններում, որոնցում այն 75%-ից հասել է 58-ի:

Հարցման արդյունքները վկայում են նաև ESG խնդիրների նկատմամբ մեծ և փոքր ընկերությունների մոտեցումների տարբերության մասին: Մեծերն ավելի հակված են ընկալել և դիտարկել ESG-ի ու ընկերության ռազմավարության կապը:

Գործադիր ղեկավարություն

Ոչ պակաս կարևոր դերակատարում ունի գործադիր ղեկավարությունը, որն ապահովում է ESG խնդիրների ինտեգրումն ընկերության ընթացիկ գործունեությանը: Այս համատեքստում գործադիր մարմինն իրականացնում է հետևյալ գործառույթները՝

- **ESG ռազմավարության մշակում.** կանոնավոր համագործակցություն ներքին և արտաքին շահակիցների հետ, վերջիններիս սպասումների համատեքստում ընկերության ESG թեմաների էականության գնահատում, ESG գերակա ուղղությունների հստակեցում և ընկերության առաքելությանը համահունչ՝ ESG գործոնների ինտեգրում գործարար ռազմավարությանը.
- **ESG ռազմավարության իրագործում** էթիկական և իրավական համապատասխանության ու ընկերությանը ներհատուկ ռիսկերի շրջանակում⁵⁷, ESG էական թեմաները կառավարելու նպատակով ընթացակարգերի ձևավորում, ֆինանսական, տեխնոլոգիական և մարդկային ռեսուրսների պլանավորում ու վերապատրաստում, ESG կատարողականի առանցքային ցուցանիշների մշակում և դրանց հիման վրա կորպորատիվ կատարողականի գնահատման ապահովում, ESG հարցերով պատասխանատուի նշանակում կամ գործառույթի ձևավորում և դրան համապատասխան լիազորություններով օժտում ու բավարար ռեսուրսներով ապահովում.
- **Հաշվետվականություն խորհրդին.** հիմնվելով ESG կատարողականի առանցքային ցուցանիշների վրա՝ ESG ռազմավարության արդյունքների մասին հաշվետվությունների ներկայացում խորհրդին⁵⁸:

ESG աշխատանքային թիմ

Չնայած որ ESG տոնը գալիս է վերևսից, անհնար է հաջողության հասնել առանց աշխատակիցների ներգրավման: ESG համախոհների բացահայտմանը և աշխատանքային խմբի ձևավորմանը կարող է աջակցել՝

- առաջնորդի՝ խորհրդի նախագահի/գլխավոր գործադիր տնօրենի ուղերձն աշխատակիցներին՝ աջակցելու ESG հանձնառության մշակման և իրագործման հարցում,
- ESG ռիսկերի և հնարավորությունների մասին աշխատակիցներին լուսաբանելն ու իրագեկելը:

ESG աշխատանքային խմբում կարող են ներկայացված լինել առավել ակտիվ առանցքային աշխատակիցները, ովքեր բավականաչափ իրազեկված են ESG-ի վերաբերյալ, օրինակ՝ ESG թեմաների հետ առնչվող ստորաբաժանումների (մարդկային

⁵⁷ Bloomberg Law. [Who Should Be in Charge of Board ESG Responsibilities?](#) - M. Gates, J. Hupart, J. Rubin, April 2022

⁵⁸ Finocchio & Ustra. [The Role of Senior Management in ESG Governance](#) - M. A. B. Orosz, I. C. Diniz, October 2023

ոեսուրսների կառավարման, մարքեթինգի, հասարակության հետ կապերի, իրավաբանական ծառայության և այլն) ղեկավարները կամ առանցքային աշխատակիցները: Աշխատանքային խմբում ներգրավվածությունը դրա անդամներին ստիպում է ընկերության այլ աշխատակիցների շրջանում ստանձնել ESG հանձնառության դեսպանորդի դերը և գիտակցել դրա իրագործման հարցում սեփական պատասխանատվությունը:

ESG աշխատանքային խմբում ներգրավված աշխատակիցները պետք է լավագույնս ընկալեն ընկերության ռազմավարական առաջնահերթությունները, բավականաչափ տեղեկացված լինեն ընկերության ֆինանսական հնարավորությունների, հիմնական արտադրանքի կամ ծառայությունների և շուկայի, գործարար և գործառնական մոդելների, շահակիցների սպասումների մասին:

Աշխատանքային խմբի հիմնական դերն է աջակցել ընկերության կառավարման մարմիններին ESG ամուր հանձնառության ստանձնման, ESG ռազմավարության մշակման և իրագործման ու ոչ ֆինանսական հաշվետվականության արժանահավատության ապահովման հարցում:

ՓՈՒԼ 3. ՈՉ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ

Ոչ ֆինանսական հաշվետվության ամբողջականությունը որոշվում է երեք հիմնական գործոններով՝

1. շրջանակ,
2. սահմաններ,
3. ժամանակահատված⁵⁹:

«Շրջանակը» հաշվետվության մեջ արտացոլված կենսակայունության թեմաների ամբողջությունն է, որը պետք է հնարավորություն տա ընկերությանը բացահայտել տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական իրավիճակի բարելավման կամ վատթարացման հարցերում իր ունեցած կամ ակնկալվող ներդրումը: Կամավոր ոչ ֆինանսական հաշվետվության շրջանակը որոշող գործոններ են ոչ ֆինանսական հաշվետվականության չափորոշիչները, որոնց ընտրությունն ընկերությունը կատարում է՝ հաշվի առնելով իր գործարար առանձնահատկությունները: Պարտադիր ոչ ֆինանսական բացահայտումների դեպքում ընկերությունը պետք է հետևի գործող կարգավորումներին:

⁵⁹ [Global Reporting Initiative \(GRI\)](#)

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 2. Ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների շրջանակը՝ ըստ ԵՄ հրահանգների

NFRD	CSRД
<p>1. Ընկերության գործարար մոդելի և հակիրճ նկարագրությունը.</p> <p>2. Շրջակա միջավայրի, սոցիալական, աշխատողների նկատմամբ վերաբերմունքի, մարդու իրավունքների, կոռուպցիայի և կաշառակերության դեմ պայքարի ոլորտներում ընկերության քաղաքականությունների, այդ թվում՝ պատշաճ ուսումնասիրության գործընթացների նկարագրությունը.</p> <p>3. Քաղաքականությունների արդյունքները.</p> <p>4. Ընկերությանը ներհատուկ ոիսկերն ու ընկերության կողմից դրանց կառավարումը.</p> <p>5. Տվյալ բիզնեսին հատուկ ոչ ֆինանսական կատարողականի առանցքային ցուցանիշները:</p>	<p>1. Ընկերության գործարար մոդելի և ուազմավարության հակիրճ նկարագրությունը.</p> <p>2. Կենսակայունության ժամկետային թիրախների, դրանց հասնելու ուղղությամբ գրանցված առաջընթացի նկարագրությունը և թիրախների գիտական հիմնավորվածության մասին եզրակացությունը.</p> <p>3. Կենսակայունության խնդիրների համատեքստում կառավարման և վերահսկող մարմինների դերերի, պահանջվող փորձաքննության և հմտությունների նկարագրությունը.</p> <p>4. Կենսակայունության քաղաքականության նկարագրությունը.</p> <p>5. Կառավարման և վերահսկող մարմինների անդամների խրախուսման սխեմաների նկարագրությունը.</p> <p>6. Կենսակայունության խնդիրների պատշաճ ուսումնասիրության գործընթացը, ընկերության գործառնությունների և արժեքային շղթայի պատշաճ ուսումնասիրության ենթակա փաստացի կամ հավանական անբարենպաստ հիմնական ազդեցությունները, դրանք բացահայտելու և վերահսկելու համար ձեռնարկված</p>

գործողությունները, ընկերության ցանկացած գործողություն, որը միտված է փաստացի կամ հավանական անբարենպաստ ազդեցությունների կանխմանը, մեղմմանը, շտկմանը կամ դադարեցմանը և նման գործողությունների արդյունքները.

7. Կենսակայունության խնդիրներով պայմանավորված հիմնական ռիսկերի նկարագրությունը.
8. 1-ինից 7-րդ դրույթներում նշված բացահայտումների առանցքային ցուցանիշները:

«Սահմանները» վերաբերում են ընկերության կազմակերպական միավորներին (օրինակ՝ դուստր ընկերություններ, համատեղ ձեռնարկություններ, կապալառուներ և այլն), որոնց գործունեության արդյունքները կարող են ներկայացվել հաշվետվության մեջ: Հաշվետվության սահմանները որոշելիս ընկերությունը պետք է հաշվի առնի՝

1. կազմակերպական սահմանները, որոնք սովորաբար պայմանավորվում են ֆինանսական հաշվետվության սահմաններով,
2. գործառնական սահմանները, որոնք վերաբերում են գործառնական շղթայում ընկերությանը նախորդող և հաջորդող ընկերություններին:

«Ժամանակահատվածը» ենթադրում է, որ հաշվետվության մեջ ներկայացված տեղեկատվությունը պետք է բացահայտի հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի ունեցած գործողությունների, իրադարձությունների և ազդեցությունների մասին ամբողջական տեղեկատվություն: Ապագա ազդեցությունների (թե՛ դրական, թե՛ բացասական) վերաբերյալ բացահայտվող տեղեկատվությունը պետք է հիմնված լինի մանրակրկիտ գնահատումների վրա, որոնք արտացոլում են ազդեցության հավանական բնույթը, մեծությունը և սահմանները: Նման գնահատումները կարող են լինել անորոշ, սակայն՝ օգտակար, եթե բացահայտվում են նաև գնահատման մեթոդները և դրա հիմքում ընկած ենթադրությունները:

ՓՈՒԼ 4. ԷԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԵՎ ՇԱՀԱԿԻՑՆԵՐԻ ՆԵՐԳՐԱՎՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

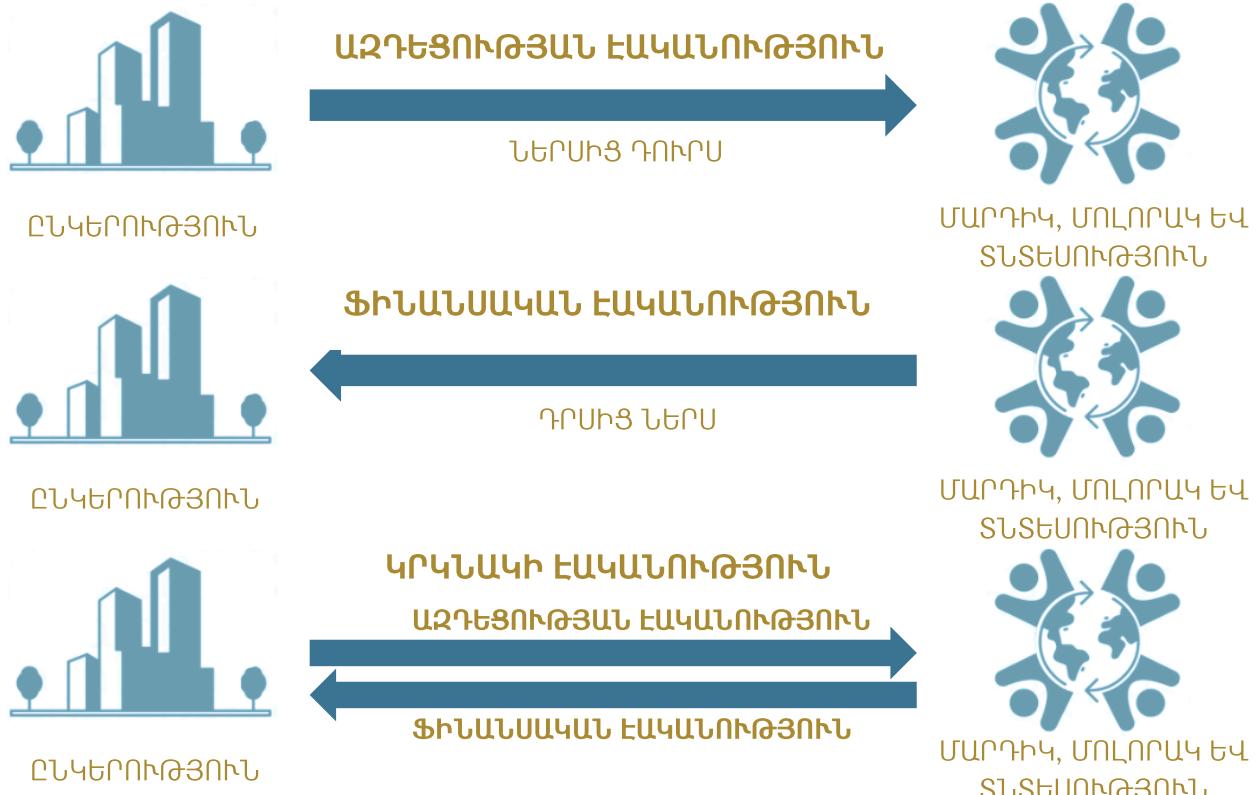
Էականության գնահատումը

Էականության գնահատումը ոչ ֆինանսական հաշվետվության մշակման առանցքային հարցերից է: Դրա միջոցով որոշվում են բացահայտման ենթակա էական թեմաները: ESG կամ կենսակայունության ոչ բոլոր թեմաները կարող են ընկերության համար լինել հավասարապես նշանակալի: Էականությունն այն շեմն է, որը խնդիրը դարձնում է բավարար չափով կարևոր կարճաժամկետ, միջնաժամկետ, երկարաժամկետ հատվածում արժեք ստեղծելու, կորպորատիվ նպատակներին հասնելու և հաշվետվության մեջ ներառելու համար: Ընկերությունը պետք է ունենա ESG կամ կենսակայունության թեմաների էականության գնահատման փաստաթղթավորված ընթացակարգեր:

Գոյություն ունեն էականության գնահատման տարբեր մոտեցումներ՝ ֆինանսական էականություն, ազդեցության էականություն և կրկնակի էականություն (գծապատկեր 4): Այսպես՝ ԱՄՆ Արժեթղթերի և բորսաների հանձնաժողովի (US SEC) և Միջազգային կենսակայունության ստանդարտների խորհրդի (ISSB) ուշադրության կենտրոնում ESG հարցերի ազդեցությունն է ընկերության վրա (ֆինանսական էականություն), իսկ Համաշխարհային հաշվետվականության նախաձեռնության դեպքում՝ ընկերության ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցությունը շահակիցների վրա (ազդեցության էականություն): Եվրոպական ֆինանսական հաշվետվությունների խորհրդատվական խմբի (EFRAG) կողմից ընդունված ստանդարտներում այդ երկուաը մեկտեղված են «կրկնակի էականություն» անվանման տակ⁶⁰: Վերջինս իր օրենսդրական ամրագրումը ստացավ 2014թ.-ին ընդունված Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության հրահանգում:

⁶⁰ Ricardo. [Doubling up: Why materiality matters and double materiality is the essential next step](#) - 16 May 2023

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 4. Էականության սկզբունքները

Համաձայն կրկնակի էականության հայեցակարգի՝ ընկերությունը հաշվետվություն է ներկայացնում ESG կամ կենսակայունության այն հարցերի վերաբերյալ, որոնք՝

1. ֆինանսապես էական են ընկերության և նրա արժեք ծնավորելու կարողության համար,
2. էական են շուկայի, շրջակա միջավայրի և հասարակության համար⁶¹:

Եթե գնահատումներից առնվազն մեկն էական է, ապա հարցը համարվում է «էական» և պետք է ներառվի հաշվետվության մեջ: Էականությունը որոշվում է ամբողջ արժեքային շղթայում բոլոր ժամանակային հորիզոնների կտրվածքով:

Կրկնակի էականությունը ենթադրում է, որ ESG կատարողականը կարող է ունենալ ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական ֆինանսական հետևանքներ: Օրինակ՝ դրական ազդեցություններից են էներգաարդյունավետության գծով խնայողությունները, աշխատակիցների ներգրավվածության բարելավումը, հեղինակության և ապրանքանիշի արժեքի ամրապնդումը: Բացասականներից են բնապահպանական կամ սոցիալական հակասությունների հետևանքով ծագող հեղինակության ռիսկը, պատժամիջոցները, գործարար հնարավորությունների կորուստը և այլն⁶²: Ֆինանսական ոլորտում կրկնակի էականության օրինակ է բանկերի կողմից

⁶¹ Greenstone. [What is ‘double materiality’ and why should you consider it?](#) - 25 Aug 2021

⁶² Certainty. [ESG Materiality and Double Materiality: What they are and how to assess](#) - 19 Jan 2023

վարկավորման գործընթացի և վարկային պորտֆելների վերանայումը համոզվելու համար, որ դրանք անուղղակիորեն չեն ֆինանսավորում շրջակա միջավայրի համար վնասակար ազդեցությամբ ընկերությունների: Սա կարող է դրական ներգործություն ունենալ շրջակա միջավայրի վրա և միաժամանակ ազդել բանկի ֆինանսական հնարավորությունների և վարկային ռիսկի վրա⁶³:

Կրկնակի Էականության գնահատման արդյունքներն ընկերություններին հնարավորություն են տալիս կառուցել առավել ամուր և ճկուն գործարար ռազմավարություններ, որոնք միտված են շահակիցների շահերին ու սպասումների արդարացմանը:

Էականությունը գնահատելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել ներքին և արտաքին գործոնների համակցությունը, մասնավորապես^{64,65}

Ներքին գործոններ	Արտաքին գործոններ
Ընկերության հիմնարար արժեքները, կորպորատիվ քաղաքականությունները, ռազմավարական նպատակները, կառավարման կառուցվածքը	ESG կամ կենսակայունության ոլորտում շահակիցներին հուզող առանցքային թեմաները և ցուցանիշները
Ընկերության առանցքային շահակիցների շահերը և սպասումները	Սեփական հեռանկարներին վերաբերող և մրցակիցների կողմից բացահայտվող ESG կամ կենսակայունության թեմաները և ցուցանիշները
Ընկերության էական ռիսկերը և հաջողության առանցքային գործոնները	Օրենսդրական դաշտն ու կարգավորումները, պայմանագրային պարտավորությունները կամ ընկերության և նրա շահակիցների համար ռազմավարական նշանակություն ունեցող նախաձեռնությունները

Խորհուրդ է տրվում, որ Էականության ներքին գնահատումը կատարվի աշխատանքային խմբի կողմից, քանի որ աշխատակիցներն ավելի լավ են տեղեկացված ընկերության առանձնահատկությունների մասին և օբյեկտիվորեն ի վիճակի են առավելագույնս ճիշտ բացահայտել էական խնդիրներն ու դրանք դասակարգել ըստ առաջնահերթությունների, իսկ արտաքին գնահատումը՝ շահակիցների ներգրավմամբ:

⁶³ Brightest. [What is Double Materiality? A definition and overview of double materiality in sustainability and ESG](#)

⁶⁴ HKEX. [How to prepare an ESG report: A Step-by-Step Guide to ESG Reporting](#) - March 2020

⁶⁵ [Global Reporting Initiative \(GRI\)](#)

Շահակիցների ներգրավվածություն

Շահակիցների ներգրավվածությունը կարող է ծառայել որպես շահակիցների ողջամիտ սպասումներն ու շահերը բացահայտելու գործիք:

Շահակիցներն անձինք են կամ անձանց խմբեր, որոնք ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն առնչվում են ընկերության հետ, ինչպես նաև հետաքրքրված են ընկերության գործունեությամբ և/կամ կարող են ազդել ընկերության գործունեության արդյունքների վրա ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական առումներով:

Շահակիցներն անձինք են, որոնց վրա ընկերության գործունեությունն ունի էական ազդեցություն, և որոնց գործողությունները կարող են էականորեն ազդել ընկերության կողմից իր ռազմավարական նպատակներին հասնելու կարողության վրա (հաճախորդներ, աշխատակիցներ, գործընկերներ, պետական մարմիններ, տեղական համայնք և այլն):

Շահակիցներին բացահայտելու և նրանց հետ հարաբերվելու համար ընկերությունը պետք է հաշվի առնի՝

- **տնտեսական գործուները.** ընկերության ֆինանսատնտեսական գործունեության վրա շահակիցների ազդելու կարողությունը (ներդրողներ, բաժնետերեր, կարգավորող մարմիններ, գործընկերներ)。
- **սոցիալական գործուները.** գործունեության սոցիալական թույլտվություն ստանալու հնարավորությունները և հեղինակության ռիսկի ծագման հավանականությունը (հասարակական կազմակերպություններ, տեղական համայնք)。
- **շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը.** միևնույն բնական ռեսուրսների նկատմամբ հավակնություն ունեցող շահակիցները և շրջակա միջավայրի վրա ունեցած ընկերության ազդեցությունը.
- **ֆիդուցիար պատասխանատվությունը.** շահակիցների նկատմամբ ընկերության իրավական, ֆինանսական և գործառնական պարտավորությունները.
- **ընկերությունից շահակիցների հեռավորությունը.** ընկերության գործունեության վրա անմիջական ազդեցություն ունեցող շահակիցների նույնականացումը (աշխատակիցներ, հաճախորդներ, մատակարարներ և տեղական համայնք)։
- **շահակիցների հետաքրքրվածությունն ընկերությամբ.** իրենց տնտեսական և սոցիալական բարեկեցությունն ընկերության հետ կապող շահակիցներ (աշխատակիցներ, գործընկերներ):

Շահակիցների հետ համագործակցությունը կամ ներգրավվածության ապահովումը կարող է սկսվել որպես պատասխան ռեակցիա ընկերության նկատմամբ շահակիցների վերաբերմունքի, կամ նախաձեռնությունը կարող է գալ հենց ընկերությունից:

Շահակիցների հետ համագործակցությունը սկսվում է՝ վերջիններիս նույնականացնելով կամ քարտեզագրելով⁶⁶, որը հնարավորություն է տալիս՝

- ըմբռնել շահակիցներին հուզող հարցերի շրջանակը, հասկանալ նրանց կարիքներն ու սպասումները, ինչը կարող է արժեքավոր ռեսուրս հանդիսանալ ոչ ֆինանսական ռիսկերն ու հնարավորությունները բացահայտելու և կառավարելու հարցում,
- դասակարգել շահակիցներին՝ հաշվի առնելով վերջիններիս ազդեցությունն ընկերության վրա և ընկերության գործունեությամբ նրանց հետաքրքրվածությունը, ըստ այդմ՝ գնահատել շահակիցների ու նրանց հուզող հարցերի էականությունն ընկերության համար:

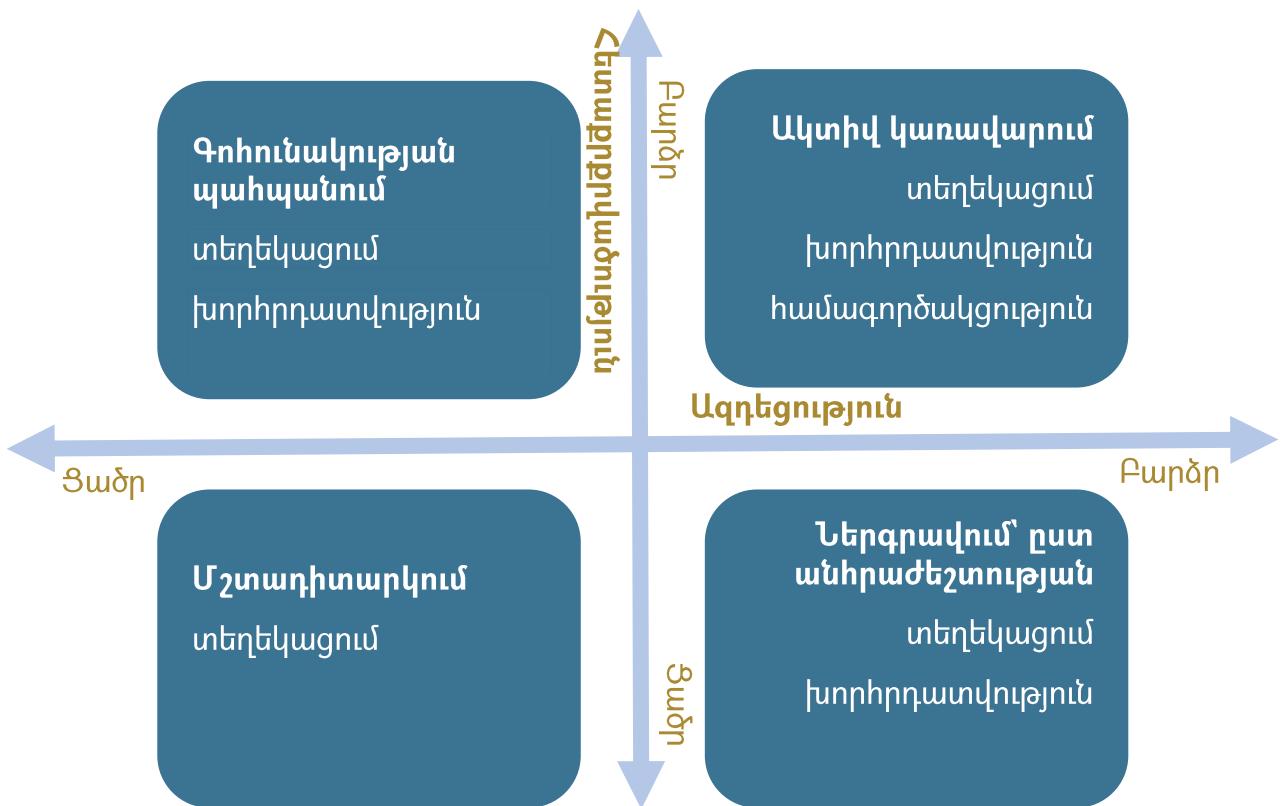
Շահակիցներին քարտեզագրելու համար ընկերությունը պետք է ունենա հետևյալ ոչ սպառիչ հարցերի հստակ պատասխանը.

1. Ու՞մ նկատմամբ ընկերությունն ունի իրավական և պայմանագրային պարտավորություններ:
2. Ու՞մ վրա են ազդում ընկերության որոշումները և գործողություններն ինչպես դրական, այնպես բացասական առումներով:
3. Ո՞վ կարող է ազդել (ինչպես դրական, այնպես բացասական առումներով) ընկերության կողմից իր կորպորատիվ նպատակներին հասնելու կարողության վրա:
4. Նախկինում նմանատիպ խնդրի լուծման ժամանակ ո՞ւմ հետ է ընկերությունը համագործակցել:
5. Ո՞վ է ներգրավված ընկերության՝ արժեքի ստեղծման շղթայում:

Շահակիցների քարտեզագրումը հնարավորություն է տալիս ավելի արդյունավետ բաշխել ընկերության ռեսուրսները, ժամանակն ու ջանքերը: Քարտեզի վրա գտնվելու տեղով պայմանավորված՝ կարելի է որոշել շահակիցների հետ հաղորդակցության եղանակները՝ ակտիվ կառավարումից մինչև պարզապես մշտադիտարկում (գծապատկեր 5):

⁶⁶ Tractivity. [Stakeholder Mapping Complete Guide](#)

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 5. Շահակիցների քարտեզագրում

Շահակիցների հետաքրքրվածությունն ընկերությամբ կարող է արտահայտվել տարբեր կերպ: Ավելին, ընկերության նկատմամբ հետաքրքրությունները կարող են լինել տարբեր՝ ընդհուած մինչև մրցակցող նույնիսկ շահակիցների միևնույն խմբի ներսում: Օրինակ՝ շահակիցները կարող են դրական տրամադրվածություն ունենալ ընկերության նկատմամբ, քանի որ այն ստեղծում է աշխատատեղեր և նպաստում սոցիալական լրավաճության նվազեցմանը, միաժամանակ՝ բացասական՝ հաշվի առնելով շրջակա միջավայրի վրա դրա գործունեության բացասական ազդեցությունը: Որոշ շահակիցների հնարավոր չէ բաժանել ընկերությունից (օրինակ՝ բաժնետերեր կամ աշխատակիցներ): Վերջիններս հետաքրքրված են ընկերության հաջող գործունեությամբ: Սակայն, սա ևս փաստ չէ, որ ընկերության վերաբերյալ նրանց պատկերացումները կլինեն նույնանական: Ոչ բոլոր շահակիցներն են կազմակերպված և ընկալում իրենց սպասումներն ընկերությունից: Այդ իսկ պատճառով ընկերությունները կարող են նրանց չնկատել: Սա կարող է խնդրահարույց լինել խոցելի խմբերի և ապագա սերունդների ներկայացուցիչների համար (օրինակ՝ հաշմանդամություն ունեցող անձինք, երեխաներ և այլն):

Շահակիցների հետ պատասխանատու հարաբերություններ ձևավորելու հիմնարար սկզբունքներ⁶⁷

- Շահակիցների հետ համագործակցությունը պետք է կառուցվի այն համոզման վրա, որ արժեքի ձևավորումը համատեղ գործունեության արդյունք է:
- Անհրաժեշտ է ըմբռնել, որ շահակիցներն իրական անձինք են, որոնք ունեն իրենց սեփական տեսակետն ու դիրքորոշումը:
- Պետք է գտնել խնդիրների լուծման այնպիսի տարրերակ, որը միաժամանակ բավարարում է մի քանի խումբ շահակիցների սպասումներ:
- Շահակիցների հետ հարաբերությունները պետք է լինեն խորքային ու խորաթափանց:
- Շահակիցների հետ հարաբերությունները ենթակա են կառավարման:
- Շահակիցների որևէ խմբի շահերը չպետք է գերադասել մյուսներից:
- Անհրաժեշտ է մշտապես հաղորդակցվել շահակիցների հետ:
- Շահակիցների կարիքները լավագույնս բավարարելու նպատակով անհրաժեշտ է հետևել խոստումներին:

Շահակիցների հետ հաղորդակցումը կարող է ընդունել տարբեր ձևեր: Այն կարող է լինել ֆորմալ և ոչ ֆորմալ, տարբեր ձևաչափերով՝ անհատական հանդիպումներ, սեմինարներ, հանրային լսումներ, հետազոտություններ, ֆոկուս խմբային քննարկումներ, համաժողովներ, կլոր սեղաններ, կոլեկտիվ բանակցություններ, համացանցային ֆորումներ, հաղորդակցում սոցիալական ցանցերում և այլն:

ՓՈԽ 5. ԹԻՐԱԽՆԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄԸ

ESG կատարողականը գնահատելու և առաջընթացի մասին հաղորդակցվելու համար ընկերությունը պետք է սահմանի թիրախներ կամ նպատակներ:

Թիրախների սահմանման ընդունված մոտեցումներից է «S.M.A.R.T.»-ը, որը թույլ է տալիս իրատեսորեն գնահատել, թե ուր է ծգում ընկերությունը և սահմանել գործողություններ, որոնք պետք է ձեռնարկվեն նպատակին հասնելու համար:

«S.M.A.R.T.»-ը կարելի է օգտագործել համոզվելու համար, որ կորպորատիվ թիրախները կամ նպատակները բավարարում են հետևյալ պայմանները⁶⁸.

Specific. հստակ և կոնկրետ նպատակ. հակառակ դեպքում այն չի առաջացնի իրական մոտիվացիա կամ չի ստիպի կենտրոնացնել շանքերն արդյունքի

⁶⁷ International Institute for Sustainable Development. [Corporate Social Responsibility: An Implementation Guide for Business](#) – P. Hohnen, 2007

⁶⁸ HKEX. [How to prepare an ESG report: A Step-by-Step Guide to ESG Reporting](#) - March 2020

Վրա: Նպատակը սահմանելիս պետք է ունենալ հետևյալ հինգ W հարցերի պատասխանը՝ What, Why, Who, Where, Which:

- Measurable.** չափելի նպատակ. դրա համար կարևոր է ունենալ հետևյալ հարցերի պատասխանը. (1) որքա՞ն, (2) ինչպե՞ս կարող եմ իմանալ՝ արդյոք հասել եմ իմ նպատակին, (3) ո՞րն է իմ առաջընթացը բնութագրող առանցքային ցուցանիշը (աղյուսակ 3):
- Achievable.** հասանելի նպատակ. տեսանելի է ակնկալվող արդյունքին հասնելու ուղին: Նպատակը պետք է լինի ընկերության ռեսուրսների և հնարավորությունների սահմաններում:
- Relevant.** կիրառելի նպատակ. բխում է ռազմավարությունից:
- Timely.** ժամկետայնություն ունեցող նպատակ. ժամանակագրական առումով շխտակեցված նպատակը չի առաջացնի հրատապության զգացում, հետևաբար՝ համարժեք մոտիվացիա:

S.M.A.R.T. թիրախի օրինակ

«Մեր նպատակն է դառնալ զրոյական թափոններով ընկերություն...: Մինչև 2025թ.-ը մեր կողմից օգտագործվող հումքը կմարդակարարվի Էկոհամակարգերի ամբողջականությունը, կենդանիների, մարդկանց ու համայնքների բարեկեցությունը հարգող աղյուրներից: Սա կծածկի ընկերության կողմից օգտագործվող հումքի ավելի քան 80%-ը...»:

- **Specific.** հստակ նշվում է ցանկալի վերջնարդյունքը՝ դառնալ անթափոն ընկերություն:
- **Measurable.** կարելի է հետևել և վերլուծել ստուգված նյութերի քանակը:
- **Achievable.** ընկերությունը հնարավորություն ունի վերահսկել մատակարարներին և իր նպատակին հասնելու համար կարող է պահանջել հումքի ստուգում:
- **Relevant.** վերաբերում է օգտագործվող հումքի ավելի քան 80%-ին:
- **Timely.** ընկերությունը ծգտում է դրված նպատակին հասնել 2025թ.-ին:

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 3. ESG կատարողականի առանցքային ցուցանիշների օրինակներ⁶⁹

	Էներգիայի ընդհանուր սպառում
Էներգաարդյունավետություն	Էներգիայի սպառում՝ ըստ հասույթի, մեկ աշխատակցի, մեկ միավոր արտադրանքի (օրինակ՝ տոննա)
Զերմոցային գազերի (ԶԳ) արտանետումներ	ԶԳ ընդհանուր արտանետումներ
Աշխատակիցների հոսունություն	ԶԳ արտանետումներ՝ ըստ հասույթի, մեկ աշխատակցի, մեկ միավոր արտադրանքի (օրինակ՝ տոննա)
Ուսուցում և վերապատրաստում	Տարվա կտրվածքով աշխատանքից ազատված աշխատակիցների տեսակարար կշիռ աշխատակիցների ընդհանուր թվում
Հաճախորդների պահպանում	Տարվա կտրվածքով վերապատրաստված աշխատակիցների տեսակարար կշիռ աշխատակիցների ընդհանուր թվում Մեկ աշխատակցի հաշվարկով վերապատրաստման միջին ծախս
	Նոր հաճախորդների տեսակարար կշիռ ընդհանուրի մեջ Հաճախորդների հետ հարաբերությունների միջին տևողություն
Բազմազանություն	Կանանց տեսակարար կշիռ աշխատակիցների ընդհանուր թվում Կանանց տեսակարար կշիռ դեկավար անձնակազմում

⁶⁹ The European Federation of Financial Analysts Societies (EFFAS). Key Performance Indicators for Environmental, Social & Governance Issues: A Guideline for the Integration of ESG into Financial Analysis and Corporate Valuation - 2009

ՓՈՒԼ 6. ՈՉ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒՄԸ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Ոչ ֆինանսական հաշվետվության մշակումը ենթադրում է նախորդ ժամանակահատվածի (սովորաբար անցած ֆինանսական տարվա) ESG կատարողականը նկարագրելու համար քանակական և որակական տվյալների հավաքագրում և մշակում:

Ոչ ֆինանսական հաշվետվության համար օգտագործվող տվյալները պետք է լինեն որակյալ (ճշգրիտ և ամբողջական), վավերական և հուսալի: Այս նպատակով տվյալների հավաքագրման, իսկ այնուհետև՝ գեկուցման և բացահայտման գործընթացներում անհրաժեշտ է ցուցաբերել պատշաճ հետևողականություն:

Ստացված տվյալների որակը, վավերականությունն ու հուսալիությունն ապահովելու համար ընկերությունը պետք է՝

- ունենա տվյալների կառավարման վերաբերյալ պաշտոնական մոտեցում և անհրաժեշտության դեպքում դրա վերաբերյալ տրամադրի հավաստիացում,
- ըմբռնի ընկերության և շահակիցների (օրինակ՝ մատակարարներ, հաճախորդներ, կարգավորող մարմիններ և այլ շահակիցներ, ինչպես նաև մրցակիցներ և անձինք, ովքեր կարող են չարաշահել տվյալների օգտագործումը) կողմից տվյալների փաստացի և հնարավոր օգտագործումը,
- ճանաչի տվյալների բարդությունն ու աճող կարևորությունը և սահմանի կառավարման քաղաքականություն, որը համահունք է ընկերության կարիքներին և պահանջվող փոփոխություններին,
- երաշխավորի, որ ընկերության տեղեկատվական պահանջները բավարար չափով աջակցվում են նրա ներկա և ապագա տեխնոլոգիական հնարավորություններով,
- ապահովի տվյալների պատասխանատու օգտագործումը:

Տվյալների որակը, վավերականությունը և հուսալիությունը գնահատելիս ընկերությունը պետք է ունենա հետևյալ հարցերի պատասխանը⁷⁰:

- Արդյո՞ք տվյալները չափում են այն, ինչ ընկերությունը ցանկանում է չափել (օրինակ՝ թափոնների ծավալները, սպառված էլեկտրաէներգիան):
- Ո՞վ է վերահսկել տվյալների հավաքագրման գործընթացը:
- Արդյո՞ք հավաքագրված տվյալները համապատասխանում են ճյուղին ներհատուկ կամ միջազգայնորեն ճանաչված չափորոշիչներին:
- Կա՞ն արդյոք բաց աղբյուրներից հասանելի տվյալներ, որոնք կարող են վիճարկել ընկերության տվյալները:

Ոչ ֆինանսական տվյալները հավաքագրելիս, ստուգելիս և գեկուցելիս անհրաժեշտ է՝

- **Սահմանել ժամանակացույց.** Տվյալների կամ տեղեկատվության ստացման, չափման և ստուգման ժամկետները պետք է լինեն հստակ սահմանված: Որոշ տվյալներ կարող են հասանելի լինել շաբաթական կամ ամսական կտրվածքով: Արտաքին աղբյուրներից ստացված տվյալները կարող են հասանելի լինել միայն տարեկան կտրվածքով:
- **Բաշխել պարտականություններն աշխատանքային խմբում.** պետք է հստակ լինի, թե ով ինչ տեսակի տվյալներ է հավաքագրում և ստուգում: Օրինակ՝ խմբի առանձին անդամների կարող է հանձնարարվել հավաքագրել և վերահսկել շրջակա միջավայրի առնչությամբ տվյալները, մինչդեռ մյուսներին՝ արտաքին տվյալների հավաքագրումը (ճյուղի վիճակագրական տվյալներ, մակրոտնտեսական ցուցանիշներ և այլն):
- **Ունենալ աղբյուրներ և պահպանել տվյալները.** բոլոր տվյալները պետք է ունենան հստակ աղբյուրներ և պահպանվեն կենտրոնացված կարգով:

ՓՈԽ 7. ՆԵՐՔԻՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՎԱՍԻԱՑՈՒՄ

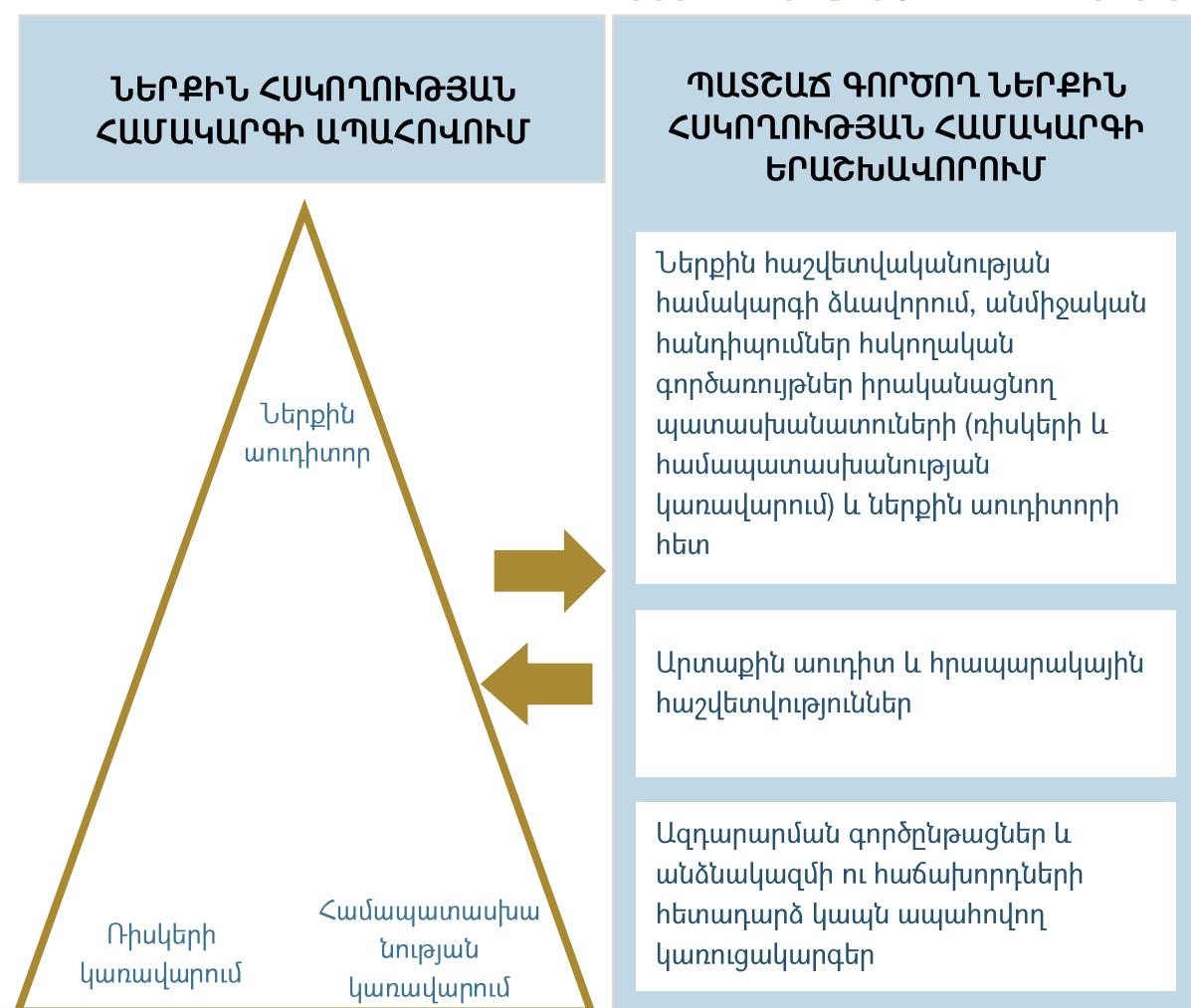
Ներքին հսկողություն

Ներքին հսկողությունն ընկերության խորհրդի, ղեկավարության և աշխատակիցների կողմից իրականացվող գործընթաց է, որը նախատեսված է ընկերության գործունեության, հաշվետվությունների և համապատասխանության վերաբերյալ

⁷⁰ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). Applying enterprise risk management to ESG-related risks - 2018. Full text available [here](#)

տրամադրել ողջամիտ երաշխիքներ⁷¹: Իրենց ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունն ապահովելու համար ընկերությունները սահմանում են քաղաքականություններ, գործընթացներ և ներքին հսկողության կառուցակարգեր, որոնք որոշումների կայացման համար ձևավորում են տեղեկատվական բազա և ապահովում բացահայտվող տեղեկատվության որակը: Ներքին հսկողության համակարգը կոչված է օբյեկտիվ ու արդարացի պատկերացում տալ ընկերության ընթացիկ և հեռանկարային վիճակի մասին ու նպաստել ինչպես ընկերության ներսում, այնպես էլ ընկերության վերաբերյալ տեղեկացված ու հավասարակշռված որոշումների կայացմանը: Ներքին հսկողության համակարգն ավելին է, քան պարզապես ոչ ֆինանսական տվյալների ճշգրտության ստուգումը: Այն վերահսկում է ESG ընդհանուր ռազմավարության իրագործումը և հավաստիացնում ընկերության կողմից բացահայտվող տեղեկատվության ու հաշվետվությունների արժանահավատությունը:

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐ 6. Ներքին հսկողության համակարգ

⁷¹ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). [Internal Control – Integrated Framework, Executive Summary](#) - May 2013

ESG ռիսկերի կառավարման և ոչ ֆինանսական հաշվետվականության ու թափանցիկության ապահովման առումով ներքին հսկողության համակարգի առանցքային պատասխանատուների գործառույթներն են՝

● **Ռիսկերի կառավարման պարասխանագու**

ESG ռիսկերի նույնականացում. ընկերությանը ներհատուկ բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման գործոնների խորը վերլուծություն և հավանական սպառնալիքների բացահայտում.

ESG ռիսկերի էականության գնահատում. ESG ռիսկերի դասակարգում՝ ըստ ընկերության վրա ազդեցության և շահակիցների համար ունեցած նշանակության, ինչը հնարավորություն է տալիս ռեսուրսները կենտրոնացնել էական ռիսկերի կառավարման ուղղությամբ.

ESG ռիսկերի ներառում ընկերության ռիսկերի համակարգում. ամբողջական պատկերացման տրամադրում կորպորատիվ ռիսկերի լանդշաֆտի, այդ թվում տարրեր ռիսկերի փոխառնչության մասին.

ESG ռիսկերի կառավարմանն աջակցում. ESG ռիսկերի մեղմման ռազմավարության մշակում, ռիսկերի լանդշաֆտի զարգացումներին համապատասխան՝ դրանց ադապտացում և մոնիթորինգի իրականացում⁷²:

● **Համապատասխանության պարասխանագու**

Իրավական և էթիկական համապատասխանություն. ընկերության համապատասխանության ծրագրի վերանայում՝ ESG կարգավորման դաշտի զարգացումներին և ընկերության կենսակայունության հանձնառություններին համահուն⁷³.

Իրազեկում և վերապատրաստումներ. կարգավորման դաշտի ընթացիկ զարգացումների, մասնավորապես՝ ոչ ֆինանսական հաշվետվականությանը ներկայացվող պահանջների վերաբերյալ կորպորատիվ վերապատրաստումների կազմակերպում.

ESG համապատասխանության ռիսկերի գնահատում. իրավական կարգավորումներին, ESG չափորոշիչներին կամ շրջանակներին և ներքին իրավական ակտերին ընկերության համապատասխանության գնահատում, անհամապատասխանությունների և ռիսկերի բացահայտում, դեկավարությանը զեկուցում և աջակցում մեղմման ռազմավարությունների մշակման հարցում⁷⁴.

⁷² Ecci. [Promoting Organizational Resilience Part 2: Embedding ESG Risks into the Enterprise Risk Management \(ERM\) Framework - July 2023](#)

⁷³ Deloitte. [A green world through ESG compliance](#)

⁷⁴ Deutsche Börse AG. [Senior ESG Compliance Officer](#)

Ազդարարման կառուցակարգերի ձևավորում և դրանց պատշաճ գործարկման ապահովում. ESG խնդիրների առնչությամբ արտաքին և ներքին շահակիցների կողմից մտահոգությունների բարձրաձայնումը և պատասխան քայլերի ձեռնարկումն ապահովելու նպատակով ազդարարման կառուցակարգերի ձևավորմանը նպաստում և դրանց գործարկման ապահովում⁷⁵:

● **Ներքին առողջություն**

ESG ռիսկերի կառավարման արդյունավետության, հաշվետվությունների արժանահավատության և համապատասխանության վերաբերյալ օբյեկտիվ ու դեկավարությունից անկախ հավաստիացում ապահովելու տեսանկյունից առանցքային դեր ունի ներքին առողջություն:

Անկախ, օբյեկտիվ հավաստիացումն ու խորհրդատվությունը ներքին առողջության առաքելությունն են: Մրանցով կարևորվում է վերջինիս ներգրավվածությունը ոչ ֆինանսական հաշվետվականության գործընթացում: Ներքին առողջությունը է ավելացնում ռիսկերը գնահատելու և դրանց կառավարման, վերահսկման գործընթացների արդյունավետությունը բարձրացնելու հարցում համակարգված, կարգապահ մոտեցում ներդնելով: Ընկերությունը պետք է ձևավորի հուսալի երաշխիք ESG ռիսկերի արդյունավետ կառավարման և ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների արժանահավատության վերաբերյալ: Այդ երաշխիքներն ապահովողի դերում հանդես է գալիս ներքին առողջություն:

Ներքին առողջություն երաշխավորում է՝

- ներկայացված տվյալների (քանակական և որակական) ճշգրիտ, տեղին, ամբողջական և արդիական լինելը.
- ֆինանսական և ոչ ֆինանսական տեղեկատվության համապատասխանության ապահովումը: Թեև կայունության հաշվետվությունները տրամադրում են ոչ ֆինանսական տվյալներ, ցանկացած տեղեկատվություն, որը հակասում է պաշտոնական ֆինանսական բացահայտումներին, կարմիր դրոշ է ընկերության համար.
- ոչ ֆինանսական ռիսկերի էականության գնահատումները.
- ESG կատարողականի ստուգումը.
- խորհրդատվական աջակցությունը վերահսկման միջավայրի ձևավորման, բացահայտվող ոչ ֆինանսական առանցքային ցուցանիշների սահմանման, ESG կառավարման կառուցվածքի վերաբերյալ:

⁷⁵ NorthWhistle. [Whistleblowing and ESG – the key to improving your ESG program score](#)

Արտաքին հավաստիացում

Հավաստիացման ներքին երաշխիքներից բացի, աճում են ոչ ֆինանսական տեղեկատվության արժանահավատության վերաբերյալ արտաքին երաշխիքներ ապահովելու միտումները:

Արտաքին հավաստիացում անկախ երրորդ անձի կողմից հաշվետվականության չափորոշիչներին կամ հրապարակայնորեն բացահայտված կորպորատիվ քաղաքականությանն ընկերության ոչ ֆինանսական հաշվետվության համապատասխանության գնահատումն է: Այն ենթադրում է նաև բացահայտված տեղեկատվության ճշմարտացիության, մատչելիության, ներկայացուցչականության, էականության և բարեխիղճ հրապարակման վերաբերյալ ապացույցների հավաքագրում և եզրակացության տրամադրում: Հավաստիացումը բացառիկ նշանակություն ունի շուկայում ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների նկատմամբ վստահությունը բարձրացնելու հարցում: Հաշվի առնելով, որ վերջին քսան տարիների ընթացքում ոչ ֆինանսական հաշվետվականության հավաստիացումը եղել է կամավոր պրակտիկա՝ ստուգվել է միայն ոչ ֆինանսական բացահայտումների առկայությունը⁷⁶:

Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության հավաստիացման պահանջը նախատեսվել է CSRD-ով: Ըստ վերջինիս՝ հավաստիացման նպատակն է տեղեկատվության էական խեղաթյուրման ոիսկերի գնահատումը, քանի որ դրանք կարող են ազդել տեղեկատվության օգտատիրոջ որոշումների վրա⁷⁷: CSRD-ում ամրագրվել է հավաստիացման երկու մակարդակ՝ սահմանափակ և ողջամիտ հավաստիացումներ:

⁷⁶ Official Journal of the European Union. [EU Directive on annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings](#) - June 2013

⁷⁷ Accountancy Europe. [Sustainability Assurance under the CSRD](#) - May 2022

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 4. Հավաստիացումների ընդհանուր բնութագիրն ու տարբերությունները⁷⁸

Աղյուսակ	Սահմանափակ հավաստիացում	Ողջամիտ հավաստիացում
Էռլեյուն	<p>Հավաստիացման մեկնարկային մակարդակ, որի դեպքում հավաստիացման առաջադրանքի ոիսկը տվյալ հանգամանքներում ընդունելի մակարդակում է:</p>	<p>Հավաստիացման բարձր, բայց ոչ բացարձակ մակարդակ, որի դեպքում հավաստիացման առաջադրանքի ոիսկը սահմանափակ հավաստիացման համեմատ նշանակալիորեն ցածր մակարդակում է⁷⁹:</p>
Նպատակ	<p>Փաստում է տեղեկատվության էական խեղաթյուրման ապացույցների բացակայության վերաբերյալ:</p>	<p>Փաստում է բոլոր էական առումներով տեղեկատվության ճշմարտացիության վերաբերյալ:</p>
Մասշտաբ	<p>Ուսումնասիրվում են սահմանափակ թվով կորպորատիվ փաստաթղթեր, իսկ ներքին գործընթացների ու հսկողության կառուցակարգերի վերլուծությունը խորքային չէ:</p>	<p>Կորպորատիվ փաստաթղթերի, ներքին գործընթացների ու հսկողության կառուցակարգերի գնահատումն ու վերլուծությունը մանրակրկիտ են:</p>
Կիրառում	<p>Կիրառելի է տեղեկատվության էական խեղաթյուրման ցածր հավանականություն և սահմանափակ ռեսուրսներ ունեցող ընկերություններում:</p>	<p>Կիրառելի է տեղեկատվության էական խեղաթյուրման բարձր հավանականություն և հանրային նշանակություն ունեցող ընկերություններում:</p>

⁷⁸ B. Gruitt. [Limited Assurance vs. Reasonable Assurance](#) - March 2023

⁷⁹ << կառավարության 2011 թվականի դեկտեմբերի 29-ի N 1931-Ն որոշման հավելված,
Դիտարկման առաջադրանքների միջազգային ստանդարտ 2400 (Վերանայված), պարագրաֆ 17,
կետ զ)

Որպես հավաստիացում իրականացնող սուբյեկտներ՝ CSRD-ն առանձնացնում է առողջորական և անկախ հավաստիացում տրամադրող ընկերություններին:

Սուբյեկտորական ընկերություններն արդեն իսկ գրաղվում են ֆինանսական և դեկավարության հաշվետվությունների հավաստիացմամբ, իետևաբար նրանց ներգրավումը ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների հավաստիացման դաշտ կապահովի ֆինանսական և ոչ ֆինանսական բացահայտումների փոխկապվածությունն ու համապարփակությունը:

Ոչ ֆինանսական հաշվետվությունները հավաստիացնելիս առողջորական ընկերությունների վրա տարածվելու են պրոֆեսիոնալ էթիկայի, անկախության, օբյեկտիվության և գաղտնիության պահպանման սկզբունքները: Նախատեսվում է նաև հավաստիացման որակի վերահսկման համակարգի ձևավորում:

Հավաստիացման գործընթացում բացառապես առողջորական ընկերությունների ներգրավումը կարող է հանգեցնել շուկայում վերջիններիս մենաշնորհային դիրքերին, ինչը կարող է վտանգել առողջությունը, բարձրացնել առողջությունը ու հավաստիացման վճարները: Այդ իսկ պատճառով CSRD-ն խրախուսում է ԵՄ անդամ պետություններին որպես անկախ հավաստիացում տրամադրողներ հավաստագրել անկախ անձանց: Վերջիններիս ներգրավումն ընկերություններին ընձեռում է հավաստիացման ծառայությունների դաշտում ընտրության ավելի լայն հնարավորություն և բարձրացնում շահակիցների վստահությունը հավաստիացման անկախության և հուսալիության նկատմամբ⁸⁰: Բացի այդ՝ անկախ հավաստիացում տրամադրողները հաճախ մասնագիտացած են ESG ոլորտում և ունեն ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների հավաստիացման համար անհրաժեշտ փորձաքննություն⁸¹:

⁸⁰ Official Journal of the European Union. [EU Corporate Sustainability Reporting Directive - December 2022](#)

⁸¹ S. Ho. [Who Should Provide ESG Assurance?](#) - August 2021

ՓՈՒԼ 8. ՈՉ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿՆ ԱՊԱՀՈՎՈՂ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Որպես վերոնշյալ փուլերի ամփոփում՝ ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների որակն ապահովող հիմնարար սկզբունքներն են⁸²

Սկզբունքը	Սկզբունքի Էռլեյունը
Հավասարակշռվածություն	<p>Հաշվետվությունը պետք է արտացոլի կորպորատիվ կատարողականի ընդհանուր պատկերը, ընկերության գործունեության թե՛ բարենպաստ և թե՛ ոչ բարենպաստ կողմերը, շահակիցների որոշումների վրա նշանակալիորեն ազդող թեմաները: Հարկավոր է խուսափել ընտրովի մոտեցումից, էական տեղեկատվության բացթողումից կամ տեղեկատվության ներկայացման այնպիսի ձևաչափից, որը կարող է ոչ միանշանակ ազդեցություն ունենալ օգտատիրոջ դատողության կամ որոշման վրա:</p> <p>Հաշվետվությունը պետք է հստակ սահմանազատի փաստացի տեղեկատվությունն ընկերության մեկնաբանումից:</p>
Համադրելիություն	<p>Հաշվետվությունը պետք է հնարավորություն տա ընկերության գործունեության սոցիալական, բնապահպանական և տնտեսական արդյունքները համեմատել նախորդ ժամանակահատվածում գրանցվածների, ինչպես նաև ընկերությունն այլ ընկերությունների հետ:</p>
Ճշգրտություն	<p>Հաշվետվությունը պետք է բովանդակի չափելի տվյալներ, դրանց չափման, հաշվարկի, գնահատման մեթոդները:</p> <p>Հաշվետվության մեջ տեղ գտած քանակական տվյալների հաշվարկի շեղման թույլատրելի սահմանը չպետք է էականորեն ազդի շահակիցների՝ ընկերության վերաբերյալ</p>

⁸² [Global Reporting Initiative \(GRI\)](#)

Այժմեականություն

տեղեկացված եզրակացություններ անելու կարողության վրա:

Հաշվետվության մեջ տեղ գտած որակական պնդումները պետք է համահունչ լինեն բացահայտվող տեղեկատվությանը և ապացույցներին:

Հաշվետվությունը պետք է լինի կանոնավոր, հրապարակվի հաշվետու ժամանակահատվածից հետո (ոչ ֆինանսական և ֆինանսական հաշվետվությունների հրապարակման ժամկետները պետք է համակարգվեն) և ներկայացնի հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի ունեցած իրադարձությունների ու արդյունքների նկարագրությունը:

Պարզություն

Հաշվետվությունը պետք է լինի ընկալելի և մատչելի տարբեր շահակիցների համար: Շահակիցները պետք է կարողանան իրենց անհրաժեշտ տեղեկատվությունը գտնել առանց ավելորդ ջանքերի:

Հաշվետվությունը չպետք է բովանդակի շահակիցների համար անհասկանալի տեխնիկական եզրույթներ և հապավումներ:

Հուսալիություն

Հաշվետվության մեջ ներառված տեղեկատվությունը պետք է հիմնավորված լինի ապացույցներով: Հաշվետվության մեջ պետք է նշվի օգտագործված տեղեկատվության սկզբնաղբյուրը, տեղեկատվության ստուգման և հավաստիացման ներքին ընթացակարգերը, արտաքին հավաստիացման շրջանակը և աստիճանը:

9. Ինչպիսի՞ն է ոչ Փինանսական հաշվետվականության պրակտիկան Հայաստանում և որո՞նք են հիմնական զարգացումները

ՄԱԿ-ի Համաշխարհային պայմանագիր նախաձեռնություն

ՄԱԿ-ի Համաշխարհային պայմանագիր (<Պ>) նախաձեռնությունը փորձում է համաշխարհային կտրվածքով գործարար հատվածում սերմանել <Պ-ի 10 սկզբունքները, որոնք վերաբերում են մարդու իրավունքների պաշտպանությանը, աշխատանքային պայմաններին ու չափորոշչներին, շրջակա միջավայրի պաշտպանությանն ու կոռուպցիայի դեմ պայքարին: Սրա միջոցով <Պ-ն նաև նպատակ է հետապնդում օժանդակել մասնավոր հատվածին իր ավանդն ունենալ ՄԱԿ-ի ԿԶՆ-ների⁸³ իրագործման հարցում՝ միաժամանակ ապահովելով սեփական կենսունակությունն ու կայունությունը:

Նախաձեռնությանը միացող յուրաքանչյուր ընկերության հիմնարար պարտավորությունն է <Պ-ի 10 սկզբունքների վերաբերյալ տարեկան կտրվածքով Առաջընթացի մասին հաղորդակցության (ԱՄՀ) պատրաստումն ու հրապարակումը: Կարելի է ասել, որ ԱՄՀ-ն ոչ Փինանսական հաշվետվության տարատեսակ է, որի միջոցով ընկերություններն իրենց շահակիցների հետ հաղորդակցվում են <Պ-ի 10 սկզբունքների իրագործման կամ ԿԶՆ-ներին աջակցելու հարցում իրենց առաջընթացի մասին: ԱՄՀ-ն դիտարկվում է որպես ընկերության գործունեության շարունակական բարելավման երկարաժամկետ գործընթացի փուլային զարգացումների մասին տարեկան կտրվածքով հաղորդակցման եղանակ:

Հայաստանը <Պ նախաձեռնությանը միացել է 2006թ.-ին: Շատ կարճ ժամանակահատվածում ծևավորվեց <Պ-ի տեղական ցանցը, որը միավորում էր շուրջ 50 կազմակերպություն: Սակայն, ցանցը չկայացավ: Հնարավոր պատճառների թվում է տեղական ընկերությունների մոտ <Պ-ի 10 սկզբունքներին հետևելու պատշաճ հանձնառություն ստանձնելու կամքի բացակայությունը, հետևաբար՝ ԱՄՀ-ների չմշակումը և չհրապարակումը:

Հայաստանյան միակ կազմակերպությունը, որը շարունակաբար հրապարակում է իր ԱՄՀ-ն, «Գրանթ Թորնթոն» ընկերությունն է:

⁸³ Հայաստանը՝ որպես ՄԱԿ-ի լիիրավ անդամ, հանձնառություն է ստանձնել մինչև 2030թ.-ն իրագործել ԿԶՆ-ները: Այդ նպատակով << կառավարությունը 2015թ.-ի սեպտեմբերին ստորագրեց «Օրակարգ 2030» փաստաթուղթն ու ստանձնեց 17 ԿԶՆ-ների ազգայնացման գործընթացը:

Հայաստանի Հանրապետության Կորպորատիվ կառավարման կանոնագիրը

2010թ.-ի դեկտեմբերի 30-ին << կառավարությունը հավանություն է տվել << Կորպորատիվ կառավարման կանոնագրքին, որը գործում է մինչ օրս:

Կանոնագիրը հիմնված է «Հետևի կամ բացատրի» սկզբունքի վրա, որի էությունը կայանում է նրանում, որ Կանոնագրքից շեղումների դեպքում ընկերությունը պարտավոր է ողջամտորեն բացատրել շեղման պատճառները: Կանոնագրքին հետևելու և իրենց համապատասխանության մակարդակի մասին տարեկան հաճախականությամբ հայտարարելու պարտավորությունն ընկերություններն իրականացնում են տարեկան հաշվետվությունները կայքէջում հրապարակելու միջոցով: Համաձայն Կանոնագրքի 23-րդ կետի՝ տարեկան հաշվետվությունն այլ տեղեկությունների հետ մեկտեղ պետք է բովանդակի ընկերության շահառուներին հասցեագրված տեղեկատվություն, որը հնարավորություն կտա գնահատել ընկերության ներդրումը տնտեսական կայունության, սոցիալական բարեկեցության և բնապահպանական անվտանգության ապահովման գործում: Հայաստանի գործարար հատվածի կողմից խնդրահարուց է ոչ միայն այս դրույթի, այլև ընդհանուր առմամբ Կանոնագրքի կիրառումը:

Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնություն (ԱՃԹՆ)

ԱՃԹՆ-ն բնական պաշարների բաց և հաշվետու կառավարումը խթանող համաշխարհային ստանդարտ է, որին անդամակցում են 57 երկրներ:

ԱՃԹՆ-ի նպատակն է խթանել պետական ու գործարար հատվածների թափանցիկությունն ու հաշվետվականությունը, հանրային երկխոսության խթանումը՝ երաշխավորելով կողմերի միջև փոխըմբռնումը: Նախաձեռնությանը միացած յուրաքանչյուր երկրում ԱՃԹՆ-ն իրականացվում է կառավարության, արդյունահանող ճյուղերի գործարար հատվածի կազմակերպությունների և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների կողմիցիայի միջոցով:

ԱՃԹՆ-ին անդամակցության գործընթացը Հայաստանը սկսել է 2015թ.-ից՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել հանքարդյունաբերության ոլորտի թափանցիկությունը և գրավչությունն օտարերկրյա ներդրումների համար:

ԱՃԹՆ-ի կայքէջի միջոցով հրապարակվում է «Ընդերօգտագործողի կողմից ներկայացվող հրապարակային հաշվետվություն» փաստաթուղթը, որն, ամենայն հավանականությամբ, նպատակ է հետապնդում խթանել հանքարդյունաբերության ոլորտի կազմակերպությունների թափանցիկությունն ու հաշվետվականությունը:

Հարկ է նշել, որ 2021թ.-ի կտրվածքով ԱՃԹՆ-ի կայքէջում հրապարակվել է 23 ընդերօգտագործողի հաշվետվություն, իսկ 2022թ.-ի համար կայքէջում նման տեղեկատվություն չի բացահայտվել:

Ինչ վերաբերում է հաշվետվության բովանդակությանը, ապա, հաշվի առնելով նախաձեռնության սկզբնանպատակը, այն ներդրումային որոշումներ կայացնելու համար բավականաչափ ներկայացուցչական չէ, քանի որ էական և ամբողջական

պատկերացում չի տալիս ընկերությունների տնտեսական, սոցիալական, բնապահպանական ազդեցության և կառավարման կառուցվածքի մասին:

Միաժամանակ, հարկ է նշել, որ հանքարդյունաբերության ոլորտում կան ընկերություններ, որոնք ապահովում են իրենց ոչ ֆինանսական հաշվետվականությունը: Օրինակ՝ իր գործունեության բնապահպանական բաղադրիչի վերաբերյալ ոչ ֆինանսական հաշվետվություններ հրապարակող «Լիդիան Արմենիա» ընկերությունը, Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատը, որն իր առաջին ոչ ֆինանսական հաշվետվությունը մշակել է GRI ստանդարտներին համապատասխան և հրապարակել 2021թ.-ին՝ այն վերնագրելով՝ [«Կայուն զարգացման գեկուց, 2021. պահպանելով արժեքները»](#):

Հայաստանի կայուն (հարաբեկ) ֆինանսների ազգային ճանապարհային քարտեզ

2023թ.-ի սեպտեմբերի 5-ին <<կենտրոնական բանկի խորհրդի նիստում հավանության է արժանացել Հայաստանի կայուն (հարաբեկ) ֆինանսների ազգային ճանապարհային քարտեզը, որի նպատակն է հնարավոր դարձնել կամ արագացնել Հայաստանի՝ կիմայական և ԿԶՆ-ներին հասնելու ունակությունը՝ միաժամանակ բարձրացնելով ֆինանսական հատվածի մրցունակությունը և տնտեսական ճկունությունը: Այն մշակված է առևտրային բանկերի, վարկային հաստատությունների, ապահովագրական ընկերությունների, ակտիվների կառավարիչների, այդ թվում՝ հայաստանյան շուկայում գործող կենսաթոշակային ֆոնդերի կառավարիչների կայունությունը խթանելու համար:

Ճանապարհային քարտեզը ոչ ֆինանսական հաշվետվականության զարգացման առնչությամբ որևէ ուղղակի ուղերձ չի բովանդակում: Այդ մասին կարելի է կոսկել միայն դրա երկրորդ հենայունից (Շուկաների ընդլայնում), որը նախատեսում է նվազեցնել տեղեկատվական անհամաշափությունները, իսկ վերջինիս լավագույն միջոցը ֆինանսական շուկայի մասնակիցներին դեպի թափանցիկություն և հաշվետվականություն ուղղորդելն է:

«Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության հարցերը Հայաստանում» փորձագիրական հետազոտության արդյունքներ

Կորպորատիվ կառավարման կենտրոնը 2023թ.-ի օգոստոսի 31-ից սեպտեմբերի 15-ն ընկած ժամանակահատվածում իրականացրել է «Ոչ ֆինանսական հաշվետվականության հարցերը Հայաստանում» հետազոտությունը՝ նպատակ ունենալով պարզել ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկայի առանձնահատկությունները և զարգացման հնարավորությունները Հայաստանում: Հետազոտությունն իրականացվել է փորձագիտական հարցման միջոցով:

Հայաստանյան ընկերությունների առանցքային ոչ ֆինանսական հիմնախնդիրների պատկերը բացահայտելիս փորձագետներն առավելապես կարևորել են կորպորատիվ կառավարման հիմնախնդիրները: Սոցիալական խնդիրներից համեմատաբար ավելի շատ փորձագիտական ձայներ է հավաքել մարդկային կապիտալի զարգացումը (60%): Շրջակա միջավայրի հետ կապված խնդիրները փորձագետների կողմից չեն բացառվել,

սակայն երկրորդվել են: Փորձագետների գերակշիռ մեծամասնության (83%) կարծիքով՝ հայաստանյան ընկերություններն անտեսում են ոչ ֆինանսական ռիսկերի կառավարումը:

Կորպորատիվ պատշաճ հաշվետվականության չկայացման հիմնապատճառները փորձագետները տեսնում են կորպորատիվ կառավարման թույլ կամ չզարգացած պրակտիկայի (77%), օրենսդրական կարգավորումների (57%) և իրավակիրարկման կառուցակարգերի (50%) բացակայության մեջ:

Հարցվածները համակարծիք են եղել այն հարցում, որ պետությունը պետք է խրախուսի և աջակցի ոչ ֆինանսական հաշվետվականության պրակտիկա ունեցող ընկերություններին՝ որպես խրախուսման եղանակներ առանձնացնելով պետական աջակցության ծրագրերում (59%), գնումների գործընթացում առավելությունների (45%) և հարկային/մաքսային արտոնությունների (34%) տրամադրումը, իսկ որպես պետական աջակցության եղանակ՝ հանրային իրազեկվածության բարձրացումը (75%):

10. Ի՞նչ ներդրում կարող է ունենալ Բիզնեսի բարեվարձության ակումբը ոչ ֆինանսական հաշվետվականության զարգացման հարցում

Բիզնեսի բարեվարձության ակումբը Հայաստանի գործարար համայնքի առաջին հավաքական հակակոռուպցիոն նախաձեռնությունն է: Ակումբի առաքելությունն է կորպորատիվ կառավարման արժեքային հենասյունների, այդ թվում՝ բարեվարձության, թափանցիկության, հաշվետվականության, պատասխանատվության սկզբունքների առաջխաղացմամբ բարելավել Հայաստանի գործարար միջավայրը:

Ակումբը ջանքեր է գործադրում հակակոռուպցիոն համապատասխանության վերաբերյալ իր մասնակիցների հաշվետվականության պրակտիկան զարգացնելու ուղղությամբ: Այդ նպատակով մշակվել է Հակակոռուպցիոն համապատասխանության առաջընթացի մասին հաշվետվության մեթոդաբանությունը:

Հակակոռուպցիոն համապատասխանության առաջընթացի մասին հաշվետվությունը (ՀՀԱՀ) Բիզնեսի բարեվարձության ակումբի մասնակիցների կողմից իրենց գործարար պրակտիկայում Հակակոռուպցիոն հոչակագիր (Հոչակագիր) սկզբունքների ներդրման և դրա կատարողականի վերաբերյալ հաղորդակցման եղանակ է:

ՀՀԱՀ-ն ոչ ֆինանսական հաշվետվություն է, որը շեշտադրում է ՄԱԿ-ի Կայուն զարգացման 16-րդ նպատակը՝ միտված կոռուպցիայի և կաշառակերության բոլոր ձևերի կրծատմանը, ինչպես նաև բոլոր մակարդակներում արդյունավետ, հաշվետու և թափանցիկ ինստիտուտների զարգացմանը:

ՀՀԱՀ-ն նպատակ է հետապնդում՝

- խթանել Ակումբի մասնակիցների թափանցիկությունը հակակոռուպցիոն համապատասխանության առաջընթացի և կորպորատիվ կառավարման համակարգի վերաբերյալ կանոնավոր բացահայտումների միջոցով,
- նպաստել Ակումբի մասնակիցների կառավարման և վերահսկման համակարգերի շարունակական բարելավմանը,
- աջակցել Ակումբի մասնակիցների գրավչության բարձրացմանը միջազգային գործընկերների և կառուցողական ներդրողների շրջանում,
- խթանել համապատասխանության և բարեվարքության վերաբերյալ հանրային իրազեկվածության բարձրացումը և նախապայմաններ ծևավորել՝ Հայաստանի գործարար համայնքում համահունչ մշակույթ տարածելու:

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 5. ՀՀԱՀ-ի հիմնական բաղադրիչներն ու ցուցանիշները

I ԲԱՂԱԴՐԻՉ	Բարձրագույն դեկավարության հայտարարություն
II ԲԱՂԱԴՐԻՉ	<p>ՀՀԱՀ-ի հիմնական ցուցանիշներ</p> <ul style="list-style-type: none">● Հակակոռուպցիոն բաղադրականություններ և ընթացակարգեր կորպորատիվ● Վերապատրաստումներ և հաղորդակցում● Հակակոռուպցիոն համապատասխանության մոնիթորինգ

Ակումբի մասնակիցները ՀՀԱՀ-ն ներկայացնում են յուրաքանչյուր օրացուցային տարվա մարտի 1-ից մինչև հունիսի 30-ն ընկած ժամանակահատվածում:

ՀՀԱՀ-ն հրապարակվում է ինչպես Ակումբի մասնակցի կայքէջում կամ սոց.ցանցերում, այնպես էլ Բիզնեսի բարեվարքության ակումբի կայքէջում:

ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Նարինե ՄԵԼԻՔՅԱՆ

Տիգրան ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Լուսինե ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Դիանա ԱՐԶՈՒՄԱՆՅԱՆ

Ձեռնարկը մշակվել է 2023 թվականին Կորպորատիվ Կառավարման Կենտրոնի կողմից Միջազգային մասնավոր ձեռնարկատիրության կենտրոնի (CIPE, www.cipe.org) աջակցությամբ իրականացված «ԵՎՐՈՊԱ ԵՎ ԵՎՐԱՍԻԱ. ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻ ՀԱՄԱՐ ԲԱՐԵՆՊԱՍ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄ - 4-ՐԴ ՓՈԽ» ծրագրի շրջանակում:

(+374 99) 444 442

corpgov@corpgov.am

www.corpgov.am